

С т а т т і

АНДРІЙ ГОЛОВКО

(Нарис ¹⁾)

„Хіба знати як швидко пливе ніч, коли отак у льоху побитий і весь у крові, коли тіло нив, а ноги — шматки м'яса червоного з землею, з піском у ранах, горять, як в огні. Коли десь глухо — бо - у, бо - у...“

Чув кроки до льоху. Забрязчав ключем і по сопінню пізнав — Рижий.
— Виходь!

Ах, яке ж синє й зоряне небо! І пах цегли — руїн, жовтого листа — аж у голову хмелем. Підвівся Давид і жадно хлипнув раз, удруге всіма грудима”.
(„Бур'ян“).

Ця цитата — спазм. В ній, як і в битті серця — два моменти, що їх фізіологія зве діастолою та систолою: стиск і визволення, брудний та темний льох і синє, зоряне небо.

Другий приклад такого ж спазму: — вже не з останнього твору Головка, а з автобіографії, яку розглядаю в першу чергу, яко літературний твір, а вже потім, яко матеріал до психології творчості:

„Серце зойкнуло. З болем, з мукою пригорнув любих в останнє, в очі задививсь — ніколи ж не побачу! Ніколи!.. А тоді зуби сціпив і з криком болю од серця вирвав. І в прирву — а!

Душогуб я.

Гнали степом зеленим - зеленим...

Вітер.

Спереду — сонячна даль...“

Залежність такого ж спазму з'єднує дві книги Головка — „Можу“ та „Бур'ян“.

Тільки моменти йдуть в оберненому порядку: після безмежних ланів, степу — брудний льох, шелюги, де вбивають „втікачів“; після „Можу“ — що не тільки стверджує міць письменника (бо цю ж творчу міць ще більше стверджує „Бур'ян“), але й каже „да“ життю (не зважаючи на просякнуті рефлексією „Можу“ й „Автобіографію“) —

— йде „Бур'ян“: назва, що грає на двох семантичних планах: реальному (бур'ян, яко деталь пейзажу) і метафоричному (бур'ян — представники Обухівської влади, як це малює уява Давидові під час його подорожі до Щербанівки).

Отже спинимось уважніше на останньому творі.

Світ і тіні.

Ні, більше тінів.

Темрява.

Ліс.

Жахна, задущлива книга.

Мимоволі згадуєш сцену „Les misérables“ Гюґо, в якій герой, блукаючи підземними ходами, ледве не гине і врятовується випадково — сцена, якій мало рівних по силі в світовій літературі; згадуєш опис тих надлюдських зусиль героя, його борсання в багні, одчаю — весь страшний спазм, що його розв'язання не заспокоює нервів, які ще довго триматимуть тонким підземним тремтінням.

Автор „Бур'яну“ теж ніби не витримав цього пригнічення: з листа Зіньки стає відомим, що Давида лише тяжко поранено, і є надія оду-

¹⁾ А. Головка. Можу. Вид. ДВУ. Ст. 355. 1926. Бур'ян (повість). ДВУ. Ст. 356. 1927.

жання, що прокуратура зверне увагу на Обухівський „бур'ян“, — але цей натяк на полекшення спазму автор одразу ж нівелює описом самогубства Тихона.

Катарсиса немає.

Як каже другий представник української прози, що його все журить критика за відсутність „пафоса мирного строительства“ —

„...Темна наша батьківщина“...

І запитуєш себе: навіщо цей сум? Чи не викличе він у читача нудьги і розчарування, зневіри — риси, що, як декаданс, інкриміновано Хвильовому? Та ні ж бо: це не так. Цього не може бути. Письменник не кінчив твору: він дав першу частину його, стиск, „ад“ і натяк на „чистилище“, що буде далі; Давид одужає, і письменник покаже його, чи когось іншого в іншій, сприятливій, не задушливій атмосфері.

Не треба ставити крапки після цього суму. Треба дати діалектику. Не треба брати статику, треба дати розвій...

Але твір дано іменно таким, а не іншим.

Які ж причини грали в цьому ролю? Одмітьмо спочатку причини, так би мовити, внутрішнього характеру...

„Зачем же изображать бедность, да бедность, да несовершенство нашей жизни, выкапывая людей из глуши, из отдаленных закоулков государства?“

— Так запитував себе ще Гоголь на початку другої частини „Мертвых Душ“, яка й мала змалювати „Чистилище“ і якої нам відомі лише фрагменти.

І відповідає знову запитанням:

„Что же делать, если уже таковы свойства сочинителя и, заболев собственным несовершенством, уже и не может изображать он ничего другого, как только бедность, да бедность, да несовершенство нашей жизни, выкапывая людей из глуши, из отдаленных закоулков государства?“

Головне тут, як одмічено вище, причини внутрішнього характеру — „собственное несовершенство сочинителя“.

Чи немає такого ж і в Головка?

Здається єсть: це та рефлексія, ті сумніви що до „вміщення не-вмістимого“, які просякають „Можу“ й „Автобіографію“; ця остання стає тепер для мене документом, що характеризує вдачу письменника. Тільки в „Можу“ Гордій сам зрікається життя; Давид же цілком здоровий, але не дає йому робити несприятливе оточення. Ніби-то, здавалося б, причини об'єктивні.

Але, враховуючи весь тон „Бур'яна“, враховуючи свідоме знищення самим автором натяка на висвітлення, що його маємо в листі Зінки, — треба сказати, що тут якраз в значній мірі відіграють ролю ці внутрішні причини, які брєніли спочатку в формі вагань — „можу“, чи „не можу“.

Домінують вони загалом, чи ні — сказати важко; але ясно одне, що поза ними є ще й інші, зовнішні причини.

Це цінування ролі „світу“ й „тіні“ в письменницькій роботі.

З приводу цього згадую дуже цікаву дискусію, що відбулася в Москві восени минулого року і що її резюме вміщено в № 10 „Журналиста“. За браком місця не можу подати докладного переказу дискусії, але наведу одну цитату з промови відомого фейлетоніста Зоріча, яка, на мій погляд, дуже влучно відповідає на поставлене запитання — що до оцінки „світу“ й „тіні“.

Він каже:

„...Чрезвычайно значительная часть реальных достижений пролетариата естественно ускользает от нашего внимания... потому что для нас эти достижения стали обычными, как весь тот социальный порядок, в котором мы живем...“

Коментарія не потрібно.

Тому, чи варт закинути письменникові „бедность, да бедность, да несовершенство нашей жизни?“ Чи варт вимагати від нього рожевої бадьорости, ура-мотивів для його героїв?

Поміркуємо приблизно, щоб було в разі цього останнього. Давид на чолі сільради, Марія, або Зінька на чолі жінвідділу, земельне питання розв'язане на користь бідноті й т. ін. й т. ін.

Схема. „Скушно“.

„Утопаючий гроб“ — за вдалим виразом, здається, Кольцова. Правда, схематизм єсть і в цій безодні бур'яну, що її змалював Головка; розподіл на „овець“ і „козлищ“ явний; мертві душі, що душать живих, подані в трафаретно-чорних фарбах: так би мовити енциклопедія „димовки“.

Але плюс цієї схеми й цього трафарету той, що вона збуджує обурення, а не той дешевий оптимізм, який часто повстає в наслідок „пафосу мирного строительства“. Про це теж цікаво говорили на зазначеному диспуті та на інших диспутах з приводу фейлетону.

Коли б Головка, в бажанні дати динаміку, показав нам Давида на чолі сільради, то досяг би „статичного“ задоволення в читача: мовляв, як то все гаразд.

Давши ж „в становлении“ „бедность да несовершенство нашей жизни“, він досяг читачевої „динаміки“ — обурення.

Після „Бур'яну“ не скажеш за Островським:

„Зачем мы зашли, как мы попали в этот лес, в этот сыр-дремучий бор? Зачем мы... спугнули сов и филинов? Что им мешать! Пусть их живут, как им хочется! Тут все в порядке... как в лесу быть следует... Лес...“

А скажеш за Есениним:

„...Пока ж идет мятьел...“

Загальний бадьорий мажорний тон „Можу“, не зважаючи на скепсис двох перших речей цієї збірки та сумну „Червону хустину“, залежить все ж таки не від „Пилипка“ (напів-агітаційне оповідання про участь хлопчика в горожанській війні), не від „Дівчинки з шляху“ (де зустрічаються мати й дочка, що були розлучилися підчас голоду), навіть не від „Червоного роману“ (напів ліричний твір, з романтикою червоної комуни в кінці), а від „Зелених серцем“ та „Пасинків степу“.

Обидва твори — повісті. Герой першої селянський хлопець, який бажає й не може вчитися через матеріальні перешкоди. Героями другої є три наймити — „пасинки степу“, двоє з них батько й дочка, що зустрічаються після довгої розлуки. Обидва твори залишають ясне враження життєвої сили, надії. І досягнуто це не описом традиційного „гарного кінця“ а навпаки — відсутністю такого „кінця“: в першій повісті герой отримує листа, про зміст якого автор нас навіть не інформує, і після цього йде з дому батька —

... за долею. З-під стріхи полетіла вона. Вже десь на гонах сонячних. А я за нею!

В „Пасинках степу“ Хведорка й Прокіп кохають одне одного. Але — „щасливий кінець“ — одруження? Ні. Автор тільки знайомить Прокопа з батьком Хведорки, а потім ця остання зустрічає свого батька. Все. Для закінчення — жнива.

І от ця відсутність сюжетної крапки, ця перспектива надії, життя, що властиві обом творам, стверджують „Можу“.

... „Спереду сонячна даль“,

кажучи словами самого автора.

Хвильовий теж дав приклад аналогічного „семафора у майбутнє“ в своїй прекрасній, напів сюжетній новелі „Життя“.

В певному плані „Можу“ доводиться розглядати, як підготовку до „Бур'яна“.

Справді, останній твір має в собі де-які компоненти з „Можу“ — повісти. Герой її Гордій повертається додому так, як і Давид, герой „Бур'яна“; обох захоплює в свої обійми степ. Далі, частина героїв з першого плану¹⁾ „Бур'яна“, як Зінька, Ілько — ті ж „пасинки степу“; в великий мірі належить до таких і сім'я Давидова.

В цілому ж на „Можу“ лежить певний штамп учеництва — крок органічно необхідний в розвиткові кожного письменника. Сюжети не складні, персонажів мало. В композиції помітні де які хиби. Так в „Пасинках степу“ зустріч батька з дочкою фактично залишається не мотивованою; правда, дід згадає дочку свою, але Хведорка могла й не бути нею: про це знає лише автор, цього хоче він один. Правда, в детективних романах, як правило, автор часто до останньої сторінки знає більше, аніж читачі та персонажі (згадайте хоча б „Таинственный сосед“ Уоллеса); розвязка, розкриття інтриги часто несподівані для читача, який намагався розв'язати таємницю сам під час читання, але його розвязка виявляється помилковою. Отже, повторюю, це в детективних романах. В реалістичному ж плані, до якого належить майже весь Головка (за винятком хіба тільки „Червоного роману“) така зустріч батька з дочкою має бути підготована: мотив „впізнання“ часто стверджується ще якимсь статичним „зв'язаним“ мотивом (див. про це хоч би „Теорію літератури“ Томашевського; де які уваги що до цього зроблені мною на конкретному матеріалі в № 3 „Плужанина“).

Виходить градація: найбільше, як правило, знає завжди автор; потім ідуть читачі, які знають більше від дієвих осіб, персонажів твору; ці останні знають найменше, бо інакше неможливий був би й твір. Останній пункт не витримується лише в пародійному жанрі, де подибуємо специфічні „обнаження приєма“; приклад — пародійна новела Генрі.

Одмічена хіба Головка властива, до речі, багатьом плужанам, по-встає вона, коли б не в наслідок відношення їх до дійсності. Немає чого казати, що мистецтво — то є друга реальність з своїми власними законами; один із головних — мотивація. Реальне в житті — часто стає нереальним, неправдивим в мистецтві; бо нереальне, неправдиве в мистецтві — то є немотивоване, або ж погано мотивоване. Даремно було б закидати цій думці бажання фетишізувати „специфікацію мистецького ряду“, бо факт, як то кажуть, „на лице“: списування з дійсності часто й густо не дає ще мистецтва.

„Бур'ян“ в цілому вільний од хиби, що її що-йно закинуто „Можу“; автор справився з завданням і розгортанням сюжету. Перші чотири розділи „вводять“ в головну сюжетну лінію, тому всі вони нанизані на одну постать — Давидову. Ця головна лінія вириває й потім серед інших розділів, частина яких характеризує бічну сюжетну лінію (що існує в контраст головній), частина ж по суті є головною лінією, так би мовити „під'їздними путями“ до неї (хата-читальня то-що), „показом“ і в іншому плані (Давид — Марія).

Єдине, що можна закинути авторові, це різна величина розділів — факт, пояснення якому я не знайшов. Як правило, розділ в середньому має 10 — 15 (іноді більше) сторінок.

Розділ тут — певний комплекс сюжетних кроків, його „кадр“, висловлюючись терміном кіно-фільми. Коли це можна прикласти до 17 розділу (біля 5 сторінок), то ні в якій мірі цього не зробиш відносно 18 розділу, що нараховує — 8 рядків.

¹⁾ До другого належать „козлища“ — Матюша, Данюша то-що.

В цілому Головки не властива гра формою для форми, самозакоханість прийому — риса, що на неї не можна не дивитися негативно.

Але не зважаючи на це, „Бур'янові“ властива одна з найбільших характерних рис „другої реальності“, так би мовити, своєрідна умовність сюжетного побудування; вона полягає ось у чому: повільний зріст сюжетної лінії досягає своєї кульмінації в так званому шпанунгові, після чого сюжетна лінія креслить просту, пряму лінію — це розвязка; як що побудування не закінчується розвязкою, а даються ще додаткові відомості відносно інших дієвих осіб твору, то тут сюжетна лінія дає падіння — коротке, значно менше за дугу піднімання. Іншими словами, кульмінація ніколи не буває симетричною до двох частин сюжетної лінії; після кульмінації сюжет подається стисло, прискорено.

Чи відіграє тут роллю закон „золотого сечення“, чи базою є психологія митця та читача, чи може зовсім проста підстава — раз сюжет по суті закінчено, то навіщо ж зловживати часом і словами — всі ці міркування розглядати тут не місце. Ясно тільки, що це спостереження — відносно нерівності дуг до і після кульмінації — стверджується „Бур'яном“.

Після поданої вище характеристики двох книжок Головка — зокрема і в порівнянні — варт зупинитися ще на одній рисі, репрезентованій в „Можу“ і „Бур'яні“ по різному. Для пояснення знову доведеться звернутися до „Автобіографії“:

„Коли я творю — не сидю я з пером над аркушем. А бігаю по хаті, спинаюся. Говорю в голос, то грізно, то з благанням — (по дії) руки заламаю... Тоді кидаюся до аркуша й зарисовую“.

Ця нервовість просякає першу книжку цілком. На кожному крбці — розірвані рядки, кілька крапок.

Не знаю, чи змінився звичай письменника, коли він опрацьовував „Бур'ян“, але цей останній вражає своїм епічним тоном. Виняток, коли б не єдиний — те місце, цитату з якого подано на початку нариса (Давид у льохів). Пункт в якому ця зміна нервовості на спокій, як найяскравіша — пейзаж. Приклад з „Пасинків степу“.

„Степ — сумний. І далі синя, задумана. А над хлібами вітри, — сухії летять, палять хліба... Ой, і журно ж колосся хуте шелестить... Кому скажиться?“

Або ще приклад відкілясь з використанням „колового“ повтора:

„Зорі... Зорі... Ой, скільки зорь! Тремтять у небі синьому, сиплють скалки на зрошені левади, на луки... А по калюжах, по вулицях — перлинками блискучими горять“.

В голубих сутінках шумно постаті йдуть, вервечками по — під тинню. (З театру розходяться). Перлини ті топчуть. А сиплють іще свої дзвінки — сміх молодий розсипають в сутінках голубих... На леваді десь пісня блукає (шукає когось).

І зорі — зорі... Ой, скільки зорь“.

Зовсім інша картина в „Бур'яні“ де здибуємо такі мистецькі виображення осіннього пейзажу:

„Ночі осінні телілись сірими ранками. Ще в сіянку випали дощі, а це-що вже година стоїть — тихо, соняшно. Вітри вщухли — розп'ялись хрестами вітряки на вигоні“.

Сум і якийсь тяжкий спокій просякає в пейзажі „Бур'яну“:

„Побіля ставу, бувшого економічеського, як проходив Давид, шуміли верби над ставом, хором жіночим, тужливим. А одна плачуча — над самим урвищем схилилася в розпачі над ямою, обіч млина водяного, — аж її коси розпустилися і впали в воду, і зааніміла“.

Останній образ нагадує рядки Асеева:

„Простоволосые ивы
Бросили руки в ручьи“

в яких помітна певна штучність, не зважаючи на експансивно поданий образ; штучности, нещирости ні в якій мірі не можна закинути Головки.

Одмічена риса пейзажу, що по різному репрезентована в двох книжках Головка, зв'язана ще зі своєрідною ритмікою, яка наочна в де-яких описах природи і яка, очевидно, фіксує той внутрішній емоційний ритм, що його під час творчості відчуває мистець.

Правда, мушу обумовити один пункт: теорія прози, — річ надзвичайно складна. З одними дактилями та ямбами тут далеко не поїдеш, але якраз „Можу“ дає приклади такого використання шкільних метрів:

„Лопнув череп (аж луснуло). В мозкові на мить, як при світлі магнія, майнули цілі купи шмаття фарбованих малюнків. Злинялих — яскравих.. На мить. Потім чорна...“

...З-за обрію сонця. Іде“.

Місця, навмисне подані розрядкою, відтворюють ритми трьохскладової стопи з павзами, як і в такому прикладі з „Пасинків Степу“:

„І з шелестом хліба на межах хлюпались. Немов бредє ними хтось... (Може, бредє то доля до них на світанні. Доля рожева — по шию, в рожевих од сонця хлібах)...“

Такі ж шкільні метри подибуємо і в місцях ліричного піднесення:

„— Так, — задумано сказала Мар'яна. Далі підвелася й одійшла до дівчат, що хором співали. Змахнула руками за голову, а голос із жагою у пісню журливу вплила.“ („Зелені серцем“).

В аналогічних місцях „Бур'яну“ ритми незрівняно складніші. Ямби, анапести не придатні, щоб їх дешифрувати:

„Дні йшли за днями по довгих павзах осінніх, беззоряних. Осипалося листя вже геть чисто з дерев. Понамокали од дощів і мов нижче понависали стріхи. Розгасли вулиці й дороги в степ. Осінь“.

Зрештою, треба одмітити ще одну рису, властиву цим ритмізованим описам природи, — синтаксичну інверсію. Здебільшого утворюється те, що зветься „оберненим порядком слів“, цеб то — присудок іде перед підметом, означення після того слова, до якого стосується:

„Десь за селом, на гонах далеких, гаснуло сонце. Вилізли тіні з садків, з-під стріх, з-за повіток. Поповзли попід тинню вулицями, затьмарили село легенькою млою. Лише на димарях та на вершках дерев ще промінь останній. За річкою погасав ліс осіннє жовтневий, догоріло верховіття червонясто. Догоріло і згасло.“ („Бур'ян“). Ритміка стає стилістичною домінантою, що панує над синтаксисом.

Серед персонажів двох книжок Головка я ще не згадав одного, коли б не найбільш улюбленого — степу.

Це дійсно жива істота, що з'являється під пером Головка оздобленою оригінальними, цікавими персоніфікаціями:

„Рано — пораненьку, світанком голубим прокинувся степ. Віями — колоссами стріпнув, зашелестів... Синя долина глибоко із-за туманів глянула. І полилися шуми тихі, ранкові на гони далекі...“

В свої обійми горне степ Гордія, що на початку „Можу“ повертається додому. Те ж саме з Давидом — героєм „Бур'яна“:

„Іде Давид по дорозі, ступає широко, усіма грудьми п'є, захиляючись, терпке, як терен зеленуватий, осіннє степове повітря. І, либонь, хміліє від нього: очі якомось аж затуманились, розкрито обвітрені уста. А рукою збив будьонівку на потилицю, та тільки головою тріпнув. — Ех!..“

До степу ж звертається і Прокіп на початку повісті:

„— Г'ех, степе мій буйний, люблю тебе!“ („Пасинки степу“).

І характерно, що це почуття поезії степу, його безмежних просторів властиве не тим, хто з нього визискує, — Огилям то-що, а жебраку, наймитові, „пасинкові степу“.

Відчуттям згаданих просторів, що немов би то в глибоке, внутрішнє, тематичне „коло“ замикає „Бур'ян“, закінчується згадана повість:

„І довго туга чорна — і в серці, і в очах. Потім в очі упали — сині шматки глибокого прозорого неба з-за ґрат, і такого далекого. І глухо й далеко десь кликали гудки маневрових паровозів... а в тих гудках — враз розгорнулася далина, глибока степова, сонячна і в ню — фаркнули й полетіли змучені очі“...

Гр. Майфет

ПРО КОНЯКУ, ЧЕРКАСЬКОГО ЛІНГВІСТА ІКС'а І... ВЗАГАЛІ

(Хоч-би навіть і в порядку обговорення)

... „Коняка — чудесне слово для всякого мешканця міста, що мужичо думав про селян, але вжитку серед селян воно не має. Є „кінь, коня, конячина, шкапа, шкапина“ і тільки зневажливо, або призириливо в пристосованні до людей є: „ех, ти коняка“ ...

... Значить він, сидючи на стільці і зачепившись за двяшки, штани не розірвав, а „розпанахав“. А чи казав так автор, ми не чули“ ...

(Лесь Гомін. Про фейлетон і... взагалі. „Плужанин“ ч. 6).

Одного літнього дня відомий черкаський лінгвіст ІКС пішов прогулятися за межі міста Черкас. Вийшовши далеко в поле, відомий черкаський лінгвіст сів на пригорку і, висякавши носа, шугнув в історію¹⁾. Раптом підходить до нього сільське хлоп'я, — свині пасло в полі.

— Здрастуйте, дядю!

— Здоров був, хлопче!

— Що ви тут робите?

— Шугаю в історію...

— Дивно... Я в історію ніколи не шугав, а от у яму з водою вчора як шугнув, так аж по самісіньки вуха замочився.

Далі бачить хлоп'я — у відомого черкаського лінгвіста штани від пояса та аж до черевиків розпанахано.

— Дядю!

— Що тобі!

— Хто вам розпанахав штане?

— Ніхто не розпанахав... Штани мені розірвано...

— Добре розірвано, коли від пояса та аж до самісіньких черевиків розпанахано. То коли б маленька дірочка, тоді б розірвано, а так — розпанахано. Та й розірвано — русізм, дядю, варваризм, вульгаризація: у нас на селі кажуть роздерти, а не розірвати...

— А я тобі кажу розірвати!..

— Ну що ж, дядю, забороняти вам не буду, але попрошу, коли калічите мову, то робіть бодай оригінально, не наслідуйте готових зразків вульгаризації і примітиву.

Хлоп'я крутнулось на п'яті, зиркнуло в бік лісу, де чиясь коняка пасеться, та знов до відомого черкаського лінгвіста:

— Дядю!

— Що?

— Вгадайте, що отам під лісом пасеться?

Відомий черкаський лінгвіст повернувся лицем до лісу і почав пильно вдивлятися в далечінь. Потім відповів:

— Кінь.

— Може кінь, а може й кобила. Бо що кінь, то не кобила.

— Ну конячина.

— Може конячина, а може такий конюра, що чорт на нього без драбини й злізе. Бо що — конячина, то — не конюра.

— Ну, шкапа.

— Може шкапа, а може жеребець такий, що його й на повіді не вдержиш... Бо що шкапа, то не добрий жеребець.

— Ну, шкапина.

— Може шкапина, а може й не шкапина...

Відомий черкаський лінгвіст розсердився.

¹⁾ Всі підкреслені слова — цитати з статті Л. Гомона з № 6 „Плужанина“.

— Та що-ж там по твоєму, пасеться. Чи кінь, чи конячина, чи шкапа, чи шкапина?

Хлоп'я відповідало:

— А біс його, дядю, знає, чи то пасеться там кінь, чи конячина, чи шкапина... Я одно бачу: там пасеться коняка, а не корова чи свиня.

— Коняка?... Нічого подібного нема на світі... Я такого не чув...

— А в нас на селі так кажуть. І в словниках українських теж є коняка. А коли ви досі цього не знали, то ви мабуть розумієтесь на українській мові, як я на попівських святцях...

Відомий черкаський лінгвіст зайорзав розірваними штаньми по землі і гукнув до хлоп'яти:

— Дурень ти!

А хлоп'я лінгвістові у відповідь—і зневажливо, і призириливо в пристосованні до людей:

— Ех, ти, каже, коняка!—Та й чкурнуло собі геть.

Відомий черкаський лінгвіст схопився, мов ошпарений, і подався до Черкас. На вулицях Черкас його затримала особа, що належить до молодого покоління і теж з своєї мови варваризми:

— Зоткудова, братішка, прьош?

— Пішов геть! Кінь ти!

— Сам ти „мерин“!

— Конячина ти!

— Сам ти „лошадьонка“!

— Шкапа ти!—

— Сам ти „кляча“!

— Шкапина ти!

— Сам ти „клячьонка“.

— Дурень ти!

А особа, що належить до молодого покоління—і зневажливо, і призириливо в пристосованні до людей:

— Ех, ти, лошадь! „лі как говорят у вас: „ех, ти коняка“!

Відомий черкаський лінгвіст почервонів аж до того місця, де йому розташовано потилицю, стиснув рукою розірвані штани і без оглядки подався додому.

Мораль?

1) Хоч-би ти був і відомий черкаський лінгвіст, але мови української ти мусиш знати.

2) Коли ти зліз на черкаську дзвіницю, не думай, що ти вже й Аллах.

і 3) Коли про тебе пишуть отакі-о „малоросійські гуморески“, не ображайся, так само, як не ображаються ті, про кого ти пишеш.

Антоша Ко

Вечірній водопій (краєвид з Полтавщини)

НАШ ПОБУТ

ЗЛОДІЇ

Коли я йду вулицею і зустрічаю людину з сірими швиденькими очима, круглим веселим обличчям, та непорядкованими рухами, я вирішаю одразу, це насправді — трагик. Коли поперед себе я бачу трохи згорблену постать, зодягнену в одіж кольору воронячого хвоста і вона вживає правильних „березільських“ рухів — мені навіть не треба бачити її обличчя: це насправді буде комік, або гумориста.

Я, звичайно, не збираюся викладати вам лекції з фізіогноміки чи що, я лише хочу поділитися з вами своїми здібностями визначити людину з першого погляду.

Одного дня ввечері я був визначив безпомилково свого колегу по фейлетону тов. Невеселого. Більше того — визначив не тільки колегу, а трохи згодом і його фейлетонну скруту.

Було це так:

я переходив центральну міську площу, якраз у тому місці, де схрещувались чотири вулиці. Рух був такий скажений, що мені доводилось вертити головою з швидкістю 150 зворотів за... хвилину. Не пам'ятаю на якому саме звороті, я почув, що мій ніс уткнувся в чиясь широку спину, а мої зуби клацнули так, що язик став мов дерев'яний.

— Pardon! — розчинив я рота, але мусів так і закам'яніти. Перед мене наче на мурах — на широких плечах лежало червоне як у народженій дитини спинка — обличчя.

— А-а-а!!!

— А-а-а!!!

Ми пізнали один другого. Він був колись у Мокрій слободі за відомого фейлетоніста, а я... там і досі.

— Яким чином?

— Яким побитом? (Він вживав провінціалізмів).

— Так і так. А ти?

— А я, каже вже не я. Самого Зорича читаю навсидячки, а про Сосновського і говорити нічого — хочу читаю, хочу не читаю, а то Кольцова лежачи пробігаю...

— Невже? — здивувався я.

Невеселий руку в кешеню, а ногу наперед. Сам трохи відхилився назад:

— У нас, каже, все просто. Вишня... Ну що Вишня? Вишня обідає і я обідаю...

— Та ну?

— І ні чого! Такий ввічливий в поводженні. А голос? Голос матовий, едwabний...

— І ти?! Ти говорив з Вишнею?

— Власне кажучи... чув як Вишня говорив до кельнера... Та справа не в цьому.

Ми зайшли до скверу і облюбували ослінчика.

— Розкажуй.

Товариш Невеселий розтібнув пальчик і немов ненароком показав мені в горішній кишені піджака кінчик автоматичного пера „Бормас“.

— Задихаюсь, друже! От що. Розумієш — задихаюсь! Як у ковбані потопая.

Мені, признатись, дивно було слухати такі речі. Допіру я мав від нього такого піднесеного листа і раптом...

— Може тобі не важко буде конкретно?

— Прошу. Я, друже, проклинаю і день той, коли в мене виникла божевільна думка покинути ради столиці провінцію. Ти ж знаєш. Я покинув на провінції те, чого так багато у Кольцова, Сосновського і так замало у Йвана Підкови із Сум. Я покинув авторитет, повагу, славу... Води мені!

Я миттю перегнувся через ослінчик і дістав у жменю снігу.

— Може прикласти до лоба?

Невеселий махнув рукою:

— Обійдеться!

І ковтнувши отруйного бензиновим димом повітря, говорив далі:

— А прикро те, що я цими днями впіймався на крадіжці, як останній школяр, як гірший безпритульний.

— Я тебе слухаю.

— Безтем'я — от що. Відсутність тем штовхнула мене на цей небезпечний шлях...

Я почав виявляти ознаки нетерплячки й мабуть цим примусив Невеселого прискорити темп оповідання.

— Я тобі скажу по щирости. Фейлетоніст із мене непоганий...

Мені зробилось так зле, наче хто взяв і насипав за комір талого снігу.

— Майже! — відповів я.

— Так от же. Найліпший фейлетоніст без тем не вартий торішньої газети. На безтем'ї я почав борсатись. На перший час мені вистачило колишніх вражінь, але коли й вони висохли, я взявся до самого розповсюдженого способу.

Він трохи подумав і раптом спитав:

— Та пам'ятаєш фейлетона „Сорока на бантині“?

— Пам'ятаю! Не знаю чий, але фейлетон дотепний.

Невеселий, не слухаючи продовжував:

— Почав я використовувати окружні газети. Вишукую в них гарні теми і пишу фейлетони. Одного разу, натрапив я на провінційального фейлетона „Бантина“. Тема була прекрасна. Я вчепився за неї як редактор за гарного дописа. Вмить народився фейлетон. Далі. Через півмісяця часу, проглядаючи окружні газети, я знову спинився на провінційальному фейлетоні. Назва його була... „З бантини“ здається. Використав і цього. Народився ще один фейлетон „Під бантиною“.

Я аж підскочив!

— Нещасний! Та ти ж у мене вкрав!!

Невеселий як загипнотизований підвівся і випростався передімною на весь зріст:

— У тебе?!

— Так! Фейлетон „З бантини“ мій.

— Твій?! А де ти... взяв?

— А я... використав із центральної газети фейлетон „Сорока на бантині“.

Невеселий знесилено опустився на ослінчик і ледве чутно промовив:

— Друже мій! Та ти ж у мене вкрав. „Сорока на бантині“ мій...

Мимо вихором промчав автомобіль і обдав нас хмарою диму. Обличчя один одного ми не бачили.

Юхим Гедзь

ДВІ РЕЦЕНЗІЇ

Лежали вони дві рядком на столі.

Куценькі, безглузді, їдкенські, суперечливі... Ну, справа ясна — рецензії...

Вони собі лежали, а Мацибура сидів. Вони на столі, а він за столом. Проте вони — лежачі били його — сидячого.

І словами колючими. І всім змістом безмістовним. І вибриками, висновками. Немов тою голоблею, чи важчим чим. Гатили.

А ось вони „з полічним“:

„Мацибура. — Півеньспів. Оповідання. ДВУ. 1926 р. 26 ст. 12 коп.

Тема зялосена, стиль шаблонний. Чимало запозичень. Мова кострубата. Композиція безпорядна. Читається важко. Через те до кінця не вдалося дочитати. Проте можна сказати, що оповідання цікаве. Персонажі живі, невигадані. Динаміка повним темпом, що надає творові певної художності. Хоч ідеологія й сумнівна, але пікоти від нього не буде... Залишається дивуватися, нащо ДВУ випускає таку халтуру. Та зі всього видно, що автор росте. А книжка безумовно знайде свого читача, бо видано її чепурно й дешево.

А. Заковика

„Мацибура. — Півеньспів. Оповідання. ДВУ 1926 р. 26 ст. 12 коп.

Читаєш окремі фрази з оповідання (всього його на жаль, не проглянуто) й дивуєшся: звідки в автора тієї оригінальності, так у самій темі, як і в стилі. Молодий це він. А що з нього буде через 200 років. Соковита мова, вміла композиція, цікава фабула — все це говорить аж надто на користь автора. Що, правда, через примітивність його героїв, через їхню нерухомість, задубілість навряд чи можна назвати оповідання хоча б відносно художнім. Та чітка пролетарська ідеологія все окупає. Треба вітати ДВУ. Воно, видно, не задається ціллю наживи, бо такі книжки ніхто не купуватиме. Але що означає „презренний метал“, коли діло йде про те, щоб дати вихід буянню молодих сил. Книжку рекомендуємо від усього серця.

Б. Угадай

Мацибура, значить, сидів, а рецензії лежали. Отак-о: одна зправа, друга зліва, третій посередині. Третій мадав першу й другу, водив пальцями по рядках. Читав, порівнював, знову читав.

Думав.

Протер очі. Висякав носа й ще читав, і ще гумкав, і ще думав.

У голові йому макітрилося, очі плінкою застлало, губи тремтіли.

Потер пітного лоба, перечитав з початку й утретє думав.

Відтак зльокнув холодної води, зачитав з кінця й теж думав.

Опісля розібрав з середини до початку й з середини до кінця й задумався.

А тоді не читав, а жвакав окремі фрази, що плигали обобіч (і зправа й зліва). Спантеличено кліпав віями... й..., ні, вже не думав. Бо хіба то думки, що дрібними клаптями мов ті хмарки в осінньому небові, гасали в його голові збентеженій.

Хіба то думки, що чахардуючи в мозках, як ті зайці в холод, переганяли штовхаючи одна одну.

То не думки, то гострі швайки. Кружляючи в шаленому танкові, вони кололи, вони пороли, вони діравили, вони кривавили — найкращі почуття...

... Мацибура тепер писарює.

На свіжій ще могилі його літературних змагань вирізблено написа:

„Тут лежить прах недорозвиненого мистецького хисту, що загинув офірою безглуздої критики. Він не заплутався в лабіринті літдискусії верхів; він вийшов ненадверезаним з-під нажиму неї — його задушили Заковики — Угадаї. За ним жалкують працюючі...“

Перехожий! Коли ти не „критик“, і коли ти не плекаєш рожевого сподівання вквітчати себе цим іменем почесним — ушануй зітханням його пам'ять і не пиши „зногзшибательних“ рецензій“.

Петро Крижанівський

КРИТИКА Й БІБЛІОГРАФІЯ

ЗАНЕПАДНИЦТВО У НАШИХ КРИТИКІВ

Могутніми зусиллями трудящі довели господарство Радсоюзу до довійськового рівня. Вступаємо в так звану реконструктивну добу, коли треба рухатися вперед шляхом будови нових індустріальних закладів, а не відновляючи старі, як було досі — тоб-то повільніше, меншим ніж дотепер, темпом, хоч рух цей — найпевніша, найтвердіша путь до соціалізму.

На цій путі ще довго триватимуть негативні явища НЕП'у — житиме новий буржуа, крамар і куркуль.

Всесвітній капіталізм, управившись сям-так з післявоєнною руїною й одвертими революційними спробами, віддаляє так бажаний момент все-світньої революції і вона зріє в пролетарських низах, помітна лише до-свідченому оку.

Все це створює песимістичні настрої в деякої частини письменників, що раніше, захоплені першим бурхливим періодом революції, вже в поемах переносили її навіть у космічні простори.

Буденна малопомітна творча праця, маруднай тяжка — не кожного вона може просякнути патосом. А ми перейшли саме до таких творчих буднів. Відкриття нової радіостанції, нової гуті, машинізованої швальні чи привіз чергової партії тракторів — не кожний відчує, як факт рівний перемозі над білими десь під Катеринославом чи Ростовом.

Звідси занепадництво, зневіра, скигління, ниття, відхід від сучасности, підкріплений здебільшого ще й причинами чисто суб'єктивного характеру — хвороба, невдалі життєві стосунки, тяжкий матер. стан, негарне оточення.

Про це треба кричати, з цим треба боротися, але... але не так, як це зробив т. Я. Савченко в „Життя й Революція“ (№ 2, ст. 160) статтею „Занепадництво в українській поезії“. Перелічуючи окремі випадки занепадництва у сучасних поетів, Я. Савченко згаряча робить такий висновок:

„Якби ми не хотіли прим'якшити деякі негативні для української поезії висновки й покрити деякі дуже небажані явища, — факти — річ уперта — факти доводять своє, саме те, що наша поезія останнього року перестала бути позитивним чинником. (Розрядка Я. С.) у загальному радянському процесі“.

Такий вирок інакше як занепадництвом самого критика ми назвати не можемо і зовсім цього не збираємось „прим'якшувати“. Це панікерство й та сама зневіра, в якій обвинувачує суворий критик своїх „пацієнтів“. За деревами він не бачить лісу — молодого, здорового лісу. Такими деревами, почасти, являються для нього „неокласики“ та їхні „епігони“, значіння яких він роздуває до неймовірних розмірів. Немов-би з одного боку пролетаріят з компартією на чолі, а з другого — Зеров і „епігони“. Чи-ж можна так перебільшувати? Треба ж і людську жалість мати: ще збожевілюють „неокласики“ від такого протиставлення чи то з радощів (манії величності), чи з жаху (манії переслідування).

Навіть цілком природне в сучасній поезії явище — „нейтральні теми“ (мотиви природи, пейзаж) — Я. Савченко овулом залічує мало не до контр-революції. Це вже справді „в страху очі великі“. Мимоволі згадується символістичне минуле нашого критика, де в нього в кожному вірші ціле кладовище мерців з гробів уставало.

Так лякати людей не можна. „Крить“ занепадництво треба, анти-дотиків хорим давати треба, та не в такій мірі, щоб той антидотик сам в отруту переходив, — а так вийшло з Я. Савченком. Він сам на грані занепадства, коли так його боїться і так перебільшує.

С. Пилипенко

СТОП ТРАВИТЬ!

Не так давно мені довелося прочитати останній нарис Редіарда Кіплінга „Душа військової флоти“. Твори цього автора добре відомі нашим читачам, переклади його оповідань зроблено на мови всіх культурних народів. Такої великої популярності добився письменник тим, що він, як ніхто, уміє бачити те, що сховано від зору рядового спостеригача і не тільки бачити, а й розібратися у всьому, глибоко проаналізувати кожен факт, гаразд висвітлити кожне нове явище, звичайно по-своєму, по-буржуазному.

Опинившись в обставині зовсім для нього новій, на кораблях військової флоти, Кіплінг зразу ж, і при тому вірно, зрозумів „душу“ цього нового оточення і не лише кают-компанії, а й мешканців „клубу“ з під полубаку¹⁾ — комендорів, машинистів, коків, салдатів морської піхоти, юнгів та сигнальщиків, — він підмітив величезну полагодженість рухів окремих людей, відчув своєрідну любов моряків до свого діла, до механізмів та корабля.

Чи хоч один военмор найде підстави зробити закид, що Кіплінг — людина невійськова, кепсько зрозумів суть військово-морської справи, що неправдиво змалював він настрої команди сучасного англійського крейсера, не такими вивів цих Чексів, Діспартів та Свіінбері²⁾ нашого часу, — або, що він в найскладніших ходах грандіозних маневрів в Атлантичному океані не розібрався як слід?..

На превеликий жаль такий закид можна зробити де-кому з радянських письменників, що пробують писати на морські теми та в своїх творах намагаються дати побут військової флоти. В журналі „Красная Новь“ (№ 1, 1927 р.) вміщено оповідання Вл. Лідіна, під назвою „Возвращение Гелы“. Взагалі — художні твори про флоту та моряків мусять відограти не аби яку роль в справі ліквідації нашої загальної морської неписьменности, крім того, що вони, безумовно, повинні виховувати у нашого юнацтва любов до моря, до самовідданої боротьби людини з стихією. В сучасній російській літературі лише один Новіков-Прибой чесно виконує це завдання... Так от — вернемося до оповідання Вл. Лідіна, як каже т. Вишневський, редактор журналу „Красный Флот“: „Некоторые особенности этого рассказа совсем не украшают хороший журнал“. Справді, як це розуміти?

Сторінка 98, „Кр. Нові“: „Подводные лодки потопили семь транспортов... и девять торговых пароходов...“ Чи то були транспорта теплоходами, чи якось інакше? Далі, до борту крейсера „Варяг“ підходить катер з командиром підводного човна „Гела“. „Вахта вистроилась на корме, встречая, потому что у прибывшего были на рукаве четыре золотых шеврона...“ Перш усього в старій флоті, як відомо, офіцера носили погони і ніяких шевронів на рукавах не було, по-друге — ніхто не став би турбувати для зустрічі командира підводного човна цілої вахти, як це робить Лідін, а обмежилися б лише вахтенним начальником, вахтенним та (в старі часи) фалрепним. На стор. 100: „Разве Вы не получили приказ выступить на позиции“. Так розмовляють не моряки, а піхота. Стор. 101-ша: „Корабли золотели сквозь эту тяжелую сеть сотнями своих огней“... Це, розумієте, в ніч бойового походу, коли ворог міг піджидати тут же, поруч... За таку „золоту ілюмінацію“ під суд могли б віддати в одну хвилину.

¹⁾ Полубак — надбудова в носовій частині судна, де знаходиться помешкання для стрової команди.

²⁾ Імена героїв найбільш відомих романів англійського морського письменника капітана Маррієта (1792 — 1848).

Не будемо звертати уваги на дрібніші промахи, якими густо пересипано оповідання, підкреслимо головне — тут немає навіть елементарного розрішення бойового завдання. Закінчення бою нічим не умотивовано (розминулися). Лідін підпорядковує все своїй уяві, гониться за сюжетами. І от маємо...

„В известном месте“, мабуть — в квадраті, держиться підводний човен „Гела“. Командир човна бачить судно „непонятное“, „однотрубное“, „без ходових огней“, (Лідін хоче, щоб і в районі, де повно підводних човнів суда „золотели“ огнями). Його оберігають миноносці з зеленими (!) огнями. Ясно — „Гела“ робить атаку. Судно потоплено і в ту ж мить над „Гелою“ блиснули проміння прожекторів і „до ужаса близко“ над нею пройшла „неприятельская мина“ (розумій — торпеда), „заглушавшая рев вод“ (!). Чому по „Гелі“ не стріляли з гармат — незрозуміло. „Гела“ рятуючись пірнула і зарилась в ґрунт. Тут їй і кінець прийшов. Впливти вона не змогла...

Зрозуміла річ — крейсер — це ж був наш „Варяг“. Командував ним брат командира „Гелы“... Ефектно! Правда?..

Лідін мабуть не знав того, що по кварталах, де вартують підводні човни, розгулювати своїм кораблям зовсім не обов'язково. Більше даних за те, що нічна атака „Гелы“ могла б і не відбутися.

З „возвращением „Гелы““ покінчимо. Так довго зупинялися ми на хибках цього оповідання лише тому, щоб з більшим правом вимагати від „морських“ письменників елементарно-морської письменності, щоб мати всі підстави сказати їм: ви повинні знати те, про що пишете. Оповідання Лідіна ми взяли ще й для того, щоб провести паралель між ними та оповіданням В. Кузьміча „Міна“ („Всесвіт“ № 6, 1927 р.). Дивно, як тільки можуть наші журнали друкувати таку... як би його сказати? Коли Лідін описує флоту дореволюційних часів, то Кузьміч хоче дати малюнок життя та роботи нашої Червоної Чорноморської флоти. Він вибрав собі за тему — описати роботу наших тралерів. Хто хоч раз бачив ці невеличкі суденця в оточенні „круглої смерті“, той не написав би того, що маємо в цьому дійсно неможливому оповіданні „Міна“.

Що до української морської термінології і говорить не доводиться, тут така каша, що мабуть сам автор оповідання себе не зрозуміє... Ось: „От ми зараз ставимо міни. Ми боронимось од майбутнього ворога. А от подивись — яке велике море, ні краю ні безкраю нема — простір безмежний, а хтось розлінував його на квадрати, розпланував на ромби і на тих невловимих межах з наказу ми розкидаємо міни. Через тиждень ми переставимо — і тоді кораблі, пароплави змінять фарватер, вони підуть поміж мін — серед небезпеки, тоді капітани кораблів коряться нашому планові“.

Вибачте т. Кузьміч! Зовсім не обов'язково, щоб кожен капітан знав, де поставлено наші мінові поля, тоді чи є рація, взагалі, ставити міни?.. А що до того, щоб через тиждень переставляти їх, то у нас помітка така: виловити всі до одної міни, хто б їх коли не поставив біля наших берегів і таким чином гарантувати безпечність мореплавства як для своїх, так і закордонних пароплавів.

Пише т. Кузьміч в своєму оповіданні, що тралер міни ставив. Цілковита неправда. Тралер виловлює міни, а ставлять їх окремі судна, що мають назву „мін. заградителів“ (мінзаги). Крім того міни можуть ставити ще й миноносці та крейсери. Який би не був тралер — він ніколи мін не ставить, бо він для цього не пристосований.

„— Машини, повну ходу — гукнув капітан за спиною Тимоша“.

Я не знаю, де т. Кузьміч міг чути таку команду!.. А потім не забувайте, що так чи інакше, у вас опущено трал. Давати повного ходу,

безумовно, не можна. Дія розгортається на військовому кораблі Червоної флоти, де є командири, старпоми, вахтначі,— причому ж тут такий чин, як капітан?...

— „Лежить собі міни тихенько, бо ворог посуне близенько“,— згадав Тиміш вірш із стінгазети і безтуманними очима зирнув управо.

Цього вірша „сочинив“ т. Кузьміч. Бо кожен моряк знає, що міна не лежить, а стоїть у воді, на якорі.

— „Есть, тов. капітане!— І юнак, хитаючись наче качка, почваляв на бак корабля, до 75-ти міліметрової гарматки“.

Тов. Кузьміч, чи ви бачили коли 75-ти міліметровку? Перехристіться! На тралерах більших як 47 міліметровок не побачите... Добра „гарматка“, та від неї таке суденце, як тралер... перевернеться.

„Врублевський схопився з місця і зберігаючи честь своєї організації— витягся в фронт перед зеніткою. Він стояв у чорній моряцькій одежі, облитий щент і весь спокійний“.

Дурниця,— ніхто з моряків ніколи не стане одягати на судні підчас роботи чорної (суконної) одежі, для цього є робоча, а коли заливає водою, то й дощова „роба“.

... „Над водою вмиє похолодало... Море зашурувало“...

Хоча шурують, як нам відомо, кочегари в топках... Тут звичайно, капітан в рупор ревнув: „Полундра і це слово відгукнулось в моряцьких серцях“. Що за дешевий крам!

— „Це не шторм, а штормяга. Але... я тріткий. І комсомолець задивився в вогкий дим, що вставав перед бугшпрітом корабля“.

Чому той дим вставав перед бугшпрітом, а не за кормою (і де там на тралеру той бугшпріт!), бо ж два інші тралери йшли „кільватером“, навіть не вибравши траля і хто знає по чьому наказу. Напрямок мали на Євпаторію. А шторм розгулявся, море хвилюється, зірвало з якоря міну і несе її прямо на передній тралер. Спочатку її приймають за дельфіна:

— „Ач, як кувирком задраїв (!). Стрільнуть би, га?“

— „Що йому шторм, він не потравить“.

Це так по Кузьмічу розмовляють червоні моряки... Далі капітан подивився в бінокль і побачив, що це — страшна німецька міна вагою 62 пуди з динамітом надзвичайної сили...

Як він міг це замітити все в бінокль — невідомо... Подається таке розпорядження: — „Машина стоп! Штурвал 30°, ліво на борт“. Стоп — це тоді, коли треба, щоб судно було найбільш слух'яним... Ні, тов. Кузьміч, ні один капітан так не міг зробити. У нього мабуть і штуртрос не обірвався б... ну і не було б всієї дальнішої історії з міною: її запримітили на сорок футів спереду і, звичайно, змогли б розвернутись так, що вона пройшла по борту... Але вповні можливий і такий випадок, що міна навіть стукнувшись об судно — не вибухне, так це ж тільки один момент, а в оповіданні Кузьміча все відбувається підчас шторму, вона ніби прив'язана держиться біля тралеру кілька хвилин... Коли хвиля односить її вбік — її розстрілюють з гармати... А два других тралери, як же? Чи їх попередили чи ні...

„Не убедительно“ якось виходить, тов. Кузьміч, а все тому, що ви, як і тов. Лідін, як кажуть „дуже просто“ підходите до такої важкої справи, як творення літератури про море, про військову флоту та моряків.

Стоп травить! Годі виїздить на неосвідомленості наших читачів в морських питаннях. Нам потрібна серйозна морська література.

Ів. Шевченко

■ ■ ■ ЧИТАЦЬКА ТРИБУНА ■ ■ ■

ПРО КНИЖКИ ДЛЯ ЧИТАЧІВ СЕЛА

Про те, якої книжки треба для села, вже писалося багато по різних часописах і ще пишеться... та й тільки, що пишеться. Видається ж книжки, неначе нарочито — „на, дурню, морочись, бо й сам я морочився і не знаю над чим!“ Майже всі сучасні молоді письменники й поети хочуть зразу підвестися до неба, сісти на хмару й кататися... Деякі поети взялися з великим захопленням за футуризм, про що, скажу, взялися завчасно. Також і прозаїки мають хибу ту, що беруться майже всі за теми виключно революційних подій. Кожний письменник старається вичерпувати теж саме, — розхватують матеріяли і ні один не насититься. Отже насамперед треба пам'ятати поетам, що більшість народу лише тепер береться за науку й таким чином читачам зовсім ні до чого писати футуристичні поезії, бо в них і письменному читачеві важко розбиратися. Прозаїкам революційних тем треба мати хисту найбільш, як кому, бо про історію революційних подій треба уміти писати, щоб ними захоплювались читачі, а цього, на жаль, саме й бракує.

Отж письменник і повинен вибрати собі літературну стежку ту, яку він гаразд знає і має до того хист (чи революційну, чи буденно-народну, робітничу або селянську і т. ін.). Лише тоді найдуться таланти, як і раніш були. Найголовніше ж — треба писати (які б не були твори) чистою, зрозумілою українською мовою, без чужоземних слів. Наша, навіть, народна мова така багата художньою виразністю, що можна часто обійтись без чужомовних слів.

с. Карнасівка

Олесь Кошовий

Від редакції. Редакція вважає, що для справи краще було, коли б товариші, пишучи про негативні чи позитивні риси сучасної літератури, підтверджували свої твердження певними фактами й прикладами, хоча б назвами творів і письменників. Тоді справа буде яснішою, цікавіше й ґрунтовніше можна поставити обговорення. Разом із тим редакція додає в деяких пропозиціях О. Кошового елементи звичайнісенького просвітництва й просить своїх читачів відгукнутися на справедливості чи несправедливості цього твердження. Відгуки читачів на цю замітку, як і взагалі на тему „Якої книжки треба читачам села“ вміщатимемо в найближчих числах „Плужанина“ у відділі „Читацька трибуна“.

ЗАУВАЖЕННЯ ЧИТАЧА

„Весела книжка“ вид-ва „Плужанин“ (Харків 1927 р. №№ 1, 2, 3).

Редакція журналу „Плужанин“ не помилилася, коли почала видання гумористичної серії. Для цього ми маємо відомого гумориста Остапа Вишню і чимало початкуючих гумористів.

Зміст книжок О. Вишні немає що критикувати, а про молодших можна трохи сказати. Скажу про „Кислиці“ Ів. Підкови. Нігде

правди діти, — для мене його „Кислиці“ не дуже кислі. Гадаю, що не дуже вони кислі і для тих, про кого він розповідає. Наприклад, в гуморесці: „Виїзд Дмитра Івановича“.

Нічого тут немає смішного, хоча такі випадки трапляються часто. Про це було писано-переписано в газетах. З такими явищами ми повинні боротися всілякими засобами, але для пропаганди треба відзначати такі факти, щоб разом був і сміх, і сльози. Ця ж гумореска схожа на звичайний допис, який мав би значіння, коли б його своєчасно умістили перед виборами сільради в газеті.

Не буду розбирати інших гуморесок, бо вони майже всі схожі одна на одну.

Все ж таки, як воно там не написано, але добре й це. Бо не всім же бути Остапами Вишнями. А Івани Підкови, Антоші Ко та Павли Нечаї у нас перелічені. Я, як читач, від щирого серця вітаю появу згаданих творів.

Що до друку, паперу, то вже стоїть, добре. А от про ціну — то тут, як кажуть, заковика. Треба пам'ятати, що ця література призначена головним чином для нашого незможного селянства. А тому 15—20 коп. за брошурку задорого. А що до „Вишневих кооперативних усмішок“ Ост. Вишні — 80 к. за прим. — вже занадто. Книжку треба удешевити, щоб вона могла потрапити до того читача, для якого її автор призначає.

Жмеринка

С. Кицюк

ПРО „ПЛУЖАНИН“ №№ 3, 4 — 1927 Р.

В № 3 з прозових творів краді: „Там, де проливається піт“ — В. Шопинського та „Сліпа Маріюка“ — О. Свекли. В них гарно відбито життя та зріст свідомості в американських робітників (перше оповідання), переживання старої бабусі, що весь вік робила на „бояр“ і навіть вмираючи тільки й думає про свого сина, що пішов проти тих бояр... „Андрійова ніч“ — С. Шевця — нічого гарного не уявляє. Кому там цікаво знати сон (чи переживання) п'яного голови сільради та фінагента, що цілується з його жінкою. Хай автор подасть картину з роботи, а описів розпусти їхньої не дуже треба. З віршів гарний Шмигельського — „Дівчини з Галичини“. Так просто й художньо передано почуття поета, що, одірваний від своєї країни та коханої дівчини, який не сумує всеж, але йде „незаклеченою стежкою“.

Тепер № 4. Для мене все байдуже... Але все таки здається непевними вирази в перекладі В. Чаплі „бувши“ і інші, наче це для української мови непотрібно. В поезіях не можу погодитись з отакими висловами: „у чаррах серпневого сна“ (треба сну), „знов повно золота й вогня“ (треба вогню) — це в поезії Нефеліна. А в поезії Тереховича: „спокійний серпень став коло двора“ (треба б двору)... Про статті не буду й говорити. Відмічаю тільки те, що в вічі кидається — гарне чи погане.

Олесь Весняний

с. Борнен, Кремен. округи

РЕЦЕНЗІЇ

Шмигельський Ан. „Памолодь“, поезії. Плужанин, 1927. Стор. 31, ціна 35 коп.

Сама назва вже характеризує книжечку А. Шмигельського: кожна з цих дванадцяти віршів — дійсно міцний і цупкенький парост майбутньої творчості автора. Кажу „майбутньої“, бо в цілому про творчість А. Шмигельського по цій книжці судити не можна. Правда, своє *sic et non* автор викладає в першій поезії — передмові: „Мове слово“. Глибоко лірично і широко він признається:

„Мені сномарити не довелося

Куди мені“ (стор. 5)

„... я пас корів

І тато сильно били“.

Цим автор немов хоче підготувати читача до своєї спорідненості з Плугом. Даремно виправдується він за те, що

„... де ж було мені

Античних ліній взяти“ (стор. 6).

На нашу думку воно й краще, що в віршах Шмигельського отих „античних ліній“ нема. За те є в них ширість, є в них уміння лірично підійти до трактування навіть такої складної і трудної для художнього оформлення теми про провокаторів (що часто порушується, але рідко влучно розв'язується в літературі), як „Місто, Сильвестр і Z“ (стор. 18—24). І єсть у Шмигельського чуття образів:

„Думок роз'ятряна полинь“

(Мове слово“)

або дні „записані в метал“ (Січневі дні).

Володіє А. Шмигельський і асонансами; у його вони часом дуже гарні — віддалені і оригінальні: гонами — повними, околицях — поле це, гори — порив, далекої — клекоті, кіпарис — покривсь. І неприємно вражають після цих свіжих і оригінальних асонансів, майже (а часом і зовсім) точні рими: прикладом, — поля - земля (трафаретно аж - нікуди), нивами - розливами, комуною - красунею (хоч остання цікава своїм внутрішнім змістом).

На всю книжечку можна закинути авторів місце з „Міста Сильвестра і Z“ (стор. 21).

„Ти теж від мук горів,

Як слід ти теж не жив“,

як загальне місце, що тхне агіткою. І зовсім уже неприємне враження справляє зайозене „лезо“ (холодним лезом — гнів) на стор. 30, бо таких лез уже багато в наших поезіях понаплюжувалося.

Зміст книжки — різноманітний. Тут і першотравнева демонстрація і розправа Сильвестра з провокатором і просто собі ескіз, пейзаж. Але характерно, що хоч признається автор, що він

„... визбирував колосся

На стерні“ (Мове слово“)

і цим підкреслює, що седом раз на все визначив його світогляд, він, все таки, через селянський біль (вірш тієї ж назви ст. 17) через „Весну“ (стор. 8), (що в ній, до речі, інтересний момент гармонізації природи з суспільним життям), через „Дівчину з Галичини“ (ст. 7)

починає звертати до міста й до робітника. В „Дівчині з Галичини“ він говорить:

„Вже не вернусь (десь там пахне смережчина)“, бо відривається від села, відривається від селянських образів, і каже:

„Стежка моя хай стрімка незаклечена“.

Ще сам несвідомий того, що стежка ця і веде до міста.

„Залізничне“ і „Січневі дні“ є зовсім певним поворотом по стежці до міста: герої цих поезій — робітники, і образи тут (особливо в „Залізничному“) більш виразно і чітко окреслені.

„Десь у простір від ритму гарячого

Раптом блисне запалена вісь“,

або „День і ніч переливними кроками

Линуть буряно потяги в даль“.

Та зовсім твердо на свою „стрімку стежку“ став А. Шмигельський із своїм „Наборщиком“ (стор. 16). Робітника („в друкарні він сорок літ“) що

„Зі шрифту холодного олива

Він ниже гарячі слова“.

з такою любов'ю оспівав автор, так тепло звучить оце

„Хай спина трохи пригорблена

І в легенях олива пил,—

Рядком уже робкор луна,

Розтулює очі сліпим“,

що не може залишитись сумніву до того, чи певно стоїть А. Шмигельський на своїй „стрімкій стежці“.

В цілому ж, повторюємо, книжечка А. Шмигельського — дійсно памолодь і треба тільки авторові пильно доглядати за тим, щоб не засмічувалась памолодь бур'яном, що може її скривити, щоб могла та памолодь буйно розростатися.

Л. Піонтек

Сатира і гумор. Альманах-декламатор. Проза. Впорядкував В. Атаманюк. Видання впорядчика. Київ — 1927 р. 274 стор. 1 — 50 к.

Видно перша книжка сатири й гумору, уложена В. Атаманюком і видана київським видавництвом „Час“ розійшлася добре, бо ось уже маємо друку книжку, складену виключно з прозових творів (хоча єсть кілька драматизованих оповідань). Ми не заперечуємо доцільності такого видання, адже в старі часи різні „українські декламатори“ відіграли свою певну позитивну роль і користувалися широкою популярністю. Видано книжку охайно, непоганий папер, хоч дрібний, але читкий друк, оригінальна — криклива обкладинка. Навіть ціна за 8½ друкованих аркушів при тиражі в 5.000 не така вже дорога, коли рівняти з цінами ДВУ та Книгоспілки (хоч і не дуже дешева, бо в середньому треба було б за друкований аркуш платити 10 — 12 коп., себ-то ціну книжки слід було б визначити від 90 к до 1 — 20).

Упорядчик за принцип розположення матеріалу прийняв чомусь алфавит

авторів (?!): починається з Антоненка-Давидовича, далі йде Васильченко, Винниченко, Вишня, Коваленко, Косинка, Котко, Коцюбинський, Левицький, Мартович, Пилипенко, Підмогильний, Слісаренко, Тесленко і Франко.

Вже цей перелік авторів нам показує цілком дивну і несподівану, а місцями зовсім невдалу суміш авторів старих з сучасними. Цікавить нас і такий ще бік: як упорядчик вважає свою працю та працю авторів. Декого взято дуже багато творів — прикладом Вишня займає 54 стор. — майже 2 друкованих аркуші, Винниченко колом 30 стор. ... Невже і це, так званий, „незначний розміром передрук друкованого матеріалу“, за який дійсним авторам належить тільки одне спасибі. Видно лаври наших численних упорядників читанок, декламаторів, хрестоматій вже не дають спокою і письменникам, коли вони, забувши про що вчора кричали і на що скаржилися, сьогодні самі ж те саме роблять.

Загалом — підбір творів кумедний. Скажемо - Коцюбинського „Коні не винні“ — зовсім не гумористичний твір, або „Дід Яким“ — Підмогильного, невдало підбрано і гумерски О. Вишні, немає певної системи, хоча здавалося б оці 15 гуморесок можна було б умістити більш систематично і логично.

Марко Волох

М. Ірчан. Родина щіткарів. Драма на 4 дії. Друге переглянене і справлене видання. Стор. 78. Ціна 25 центів.

Два світи. З п'єси Тео Авербаха — Контрасти. Переробив М. Волинець. Драма на 4 дії. Стор. 71. Ціна 25 центів. Накладом Р. Ф. в-го т-ва. Вінніпег, Канада.

Перед нами п'єса молодого заокеанського письменника М. Ірчана „Родина щіткарів“. Дія відбувається в європейському місті під час останньої імперіалістичної війни. Зміст п'єси, приблизно, такий. Живе у місті родина щіткарів — четверо їх. Троє з них — зовсім сліпі і тільки один — двадцятилітній Івась — це очі родини щіткарів, це її щастя, її надія. Івась — революціонер: він запеклий ворог капіталістичного світу, а зокрема — ворог імперіалістичної війни.

Як протилежність Івасеві, поруч його виступає Ада — двадцятилітня дочка буржуазного професора, що працює над винаходом отруйних газів. Ада намагається переконати молодого щіткаря, що він, мовляв, стоїть на хибному шляху. На цьому ґрунті між ними точиться, так би мовити, ідеологічна боротьба. Та ось Івась за свій антиімлітаризм попадає до в'язниці, а з часом його посилають на фронт.

Жорстокості імперіалістичної війни роблять на Аду тяжке враження. З часом вона міняє свій світогляд. Війна кінчається. Ада нетерпляче чекає Івася з фронту. Івась повертається додому, але без очей. Отруйні гази, над винаходом яких працював Адин батько, зробили своє діло.

Як бачимо, сюжет п'єси цікавий: з нього витікає заперечення найбільшого світового

лиха — капіталістичної війни. Але не всякий сюжет може заповнити драматичні форми. Для драматичного твору кінце потрібен сюжет, в якому є наявність конфлікту, боротьби та перемоги якихось перепон. В „Родині щіткарів“ ми не спостерігаємо загостреної боротьби між ворожими сторонами — Івасем та Адою.

Тут намагаються одне одного перекопати словом і нігде вони від слів не переходять до дії. Крім того, Ада — це пасивний тип, і не зовсім виявлений. Тут є і ідеалізм, і закоханність, і альтруїзм і філантропія, і наївність, що зовсім не личить дочці професора, яка вже дискусує на соціально — політичні теми. Одже, відсутність гострого конфлікту робить п'єсу млявішою, ніж то треба і позбавляє її деякої динамічності. Третя дія хворіє на неувязку з фабулою і цілком випадає з загального плану: коли її викинути, п'єса від цього ні трохи не постраждає. Фінальну частину четвертої дії трохи розтягнуто.

Та по за всім сказаним п'єса М. Ірчана цікава своєю тематикою, своїм внутрішнім змістом, та ідеологічною установкою. Нехай вона формально не цілком задовольняє, нехай це будуть драматичні картини, але ці картини написано майстерно, з літературним хистом і з певним революційним піднесенням.

Гадаємо, що п'єса матиме успіх по наших робітничих та сільських театрах, як має вона його за океаном.

Переходимо до п'єси „Два світи“. Року 1925 ДВУ видало руською мовою п'єсу Тео Авербаха (з німецької мови переклав М. Плеський) — „Контрасти“. У п'єсі показано, як прислужники капіталістів — директори, помдиректори то-що допомагають капіталістам дерти з робітників шкури. П'єса ця слабує на деяку розтягненість, на епізодичність та на перевантаження зайвими персонажами. Розбито її аж на 8 картин, що позбавляє змоги користатися нею на примітивній сцені.

М. Волинець (теж заокеанський письменник) переробив цю п'єсу — скоротив її, перемонтував, додав дещо свого — вийшла п'єса на 4 дії. Назву п'єси „Контрасти“ автор переробки змінив на „Два світи“.

Не заперечуючи в принципі проти таких переробок, ми рішуче висловлюємось проти зміни назви п'єси та проти панібратства з автором оригіналу. Бо що, власне, зробив переробщик. Перемонтував готовий Авербахів текст та й усе. Те, що він додав свого, — капля в морі. Може навіть і без цих додатків можна було б обійтися. П'єса залишилась Авербаховою п'єсою і змістом, і формою, і фактурою.

А ще коли взяти на увагу те, що переробщик зробив переробку не з оригіналу, а з руського примірника, значимість його яко автора, ще зменшується. Гадаємо, негарзд зробив М. Волинець. Бо коли стати на шлях отаких „операцій“, то незабаром замість Фауста, ми матимемо теж „Два світи“, автор яких хоч би навіть на обкладинці книжки, конкуруватиме з геніальним Гете.

А. Г.

Бабенко Г. „В тумані минулого“. Повість з життя скитів 1927. ДВУ, стор. 168, ціна 1 — 20 коп.

Минуле, як і майбутнє завжди якимось дуже приваблює читача, ані ж те звичайне сьогоднішнє, що його ми бачимо кожного дня, Особливо для читача молодого, якому доводиться чи то в школі, чи в якому гуртку вивчати історичне життя колишніх народів. Для нас зокрема цікаве життя тих народів, що в давні часи населяли українські степи. Автор книжки вибрав вдалу тему — про скитів, що жили в українських степах за кілька віків до початку нової ери. В книжці, звичайно, не обійшлося без описів, місцями автор зривається з свого основного тону — об'єктивного оповідача про давні події і ми вже бачимо думки та слова сучасного мешканця. Так само що до мови та стилю: вони дуже віддають лексикою нашого сучасного життя, і це якимось дисгармонізує з тими давніми подіями, що їх описує Г. Бабенко. Але це дрібниці і в кількох лише місцях. Фабула повісті проста: на березі Чорного моря єсть грецькі коловії, через них іде торгівля з скитами. Скити продають збіжжя, шкури і інші продукти свого господарства, а греки їм за це — вино, зброю та різні вироби. Грецькі купці їдуть до скитського царя, описується подорож степом, прийом у царя, скитські свята, звичаї, побут. Автор вивів двох юнаків: грека і скита, що подружилися і відповідно зв'язав на протязі всієї повісті їхнє життя. Юнак — грек повертає після торгової поїздки на батьківщину, знові їде до скитів, бачить похорон царя і вживає заходів врятувати свого приятеля — скита, який мусив бути забитий на похоронах царя разом з царською жінкою, кінсьми і т. п. Як водиться в таких повістях врятувати приятеля допомагає випадок: раби повстають проти скитів, в цей час скит-юнак утікає до греків, а ті човнами по Дніпру везуть до себе в Грецію. Подано в повісті трохи і побуту Греції, принаймні тої частини, що була ближче до Чорного моря та всю свою увагу зосереджувала на торговельних операціях. Не дивлячись на часті описи природи, повість читається з захопленням, автор пильно вивчив історичні матеріали і тому можна думати — вірно відбив скитське та грецьке життя. Але про цю відповідність історичним даним хай скажуть фахівці — історики, ми тут відмічаємо художню вартість книжки та її безумовно читабельну придатність не тільки для школярів, а й загалом для всіх, хто хотів би познайомитись з давнім минулим.

Мих. Биковець

Гоголь - Старицький - Гак — Сорочинський ярмарок. Комедія на 4 дії. Вид. „Рух“ 1927 р. Ціна 40 коп.

Старицький, пристосовуючи повість Гоголя „Сорочинський Ярмарок“ до сцени, до певної міри відсунув вже на другий план усю Гоголівську чортяччину й будував характерну побутову комедію. Отож ця п'єса, як найяскравіше виявляє сільську і містечкову дійсність першої половини XIX століття. Переробка А. Гака пішла в двох основних напрям-

ках: цілком знищити таємничу історію про червону свитку, з її містицизмом, й друге — осучаснити побутову картину ярмаркового життя.

Таким чином історію з червоною свиткою показано тепер, як звичайну базарну бабську плітку: її лише використовує Панько Голопупенко з хлопцями, щоб налякати ярмаркових і обладнати справу заручинь з Черевиковою дочкою. Така нова трактовка старого сюжету призводить до нових, іноді дуже театральних положень (наприклад, в III-й дії — попович у печі, а хлопці гонять його через димар), але загалом треба все таки визнати, що яскравість цієї фантастичної казки загублено. Втиснувши її в вузькі рамки „хлоп'ячих витівок на дозвіллі“, ми позбавили її головного театального двигуна, що є в старій п'єсі — справжнього страху перед чортом — а натомість не даємо нового. До того ще й історія з чортами тяжко вміщується в реальній сьогоднішній уяві, випирає з цих рамок, „показує різкі“ і загалом виглядає доволі штучно.

Бо й справді, можна поставити авторів безліч конкретних запитань що до оправдання вчинків та подій. І навряд чи зможе він нам дати задовольняючі відповіді. Не вкладається в реальну дійсність отой весь гармидер, що його підняли хлопці на ярмарку (ізять верхи на ярмаркових, надягають на голови їм макітри і т. інш.) Чи могло б справді бути таке на ярмаркові, щоб і міліція не припинила цього? (ми лишаємо на боці вже те, що такі витівки мало не хуліганство, і навряд чи буде корисно для виховання сучасної молоді показати їх на кону).

Другий бік переробки Гака — осучаснення ярмарку, перенесення всіх подій на сучасний ґрунт. Дуже вже поверхово перебіг автор по Сорочинському ярмаркові, пройшовся раз-перестрибуючи обережно через брудне, щоб не замастити черевиків, — схопив, що попало під руку й не подумав хоч трішечки заглибитися в нього. Адже справді вважати оцю картину за сучасний ярмарок в районному містечку Сорочинцях Полтавської округи (чи взагалі сучасного базару на провінції) аж ніяк не можна. Тут найбільше випнуту люмпенські типи, що заробляли й заробляють на ярмаркових селянах, граючи на темноті їх: шулерська гра, дрібні крадіжки, продаж „Мартина Задеки“, циган з ведмедем і т. інш., — все це другорядне місце займає на справжньому ярмаркові. А при нагоді можна було б знайти багато характерних рис, що так чи інакше відбивали би сучасний стан торгівлі на сучасному містечковому ярмаркові. Серед них, на нашу думку, можна було б знайти багато не менш смішних і театральних, які є в „Сорочинському Ярмаркові“.

Автор власне багато потурбувався, щоб змалювати як слід картину ярмарку, навіть трохи переборщив: в цілій п'єсі, а особливо в 2 дії, помітна вже навіть перегрузка багатьох жанрових сценкоз до побуту ярмарку, тим часом, як основний сюжет тече доволі мляво, часто — густо навіть сусідні частини його одірвано одну од другої. До того ж

ще автор, невідомо для чого, наперед розрядив цікавість для всіх 3 дій, подавши в першій зі слів Хвинька мало на весь зміст п'єси (дія I, стор. 28 внизу):

Хвинько (ховає червіння). Я всю їхню машинерію знаю. Цієї ночі одна Черевичиха буде ночувати в Цибуліній хаті. До неї прийде Причистенський... Ми налякаємо ярмаркових чортами... Черевик з Цибулею побіжать з ярмарку до хати і накриють там одню парочку...

Безумовно, для п'єси це значна помилка.

Характер твору лишився таким, як і в Старицького — барвиста театральна комедія-оперета. Перероблені гоголівські постаті ні трохи не втратили своїх веселих масок.

Порівнюючи з старим „Сорочинським Ярмарком“ треба визнати, що новий, як театральний твір, програє. Хоч порівнюючи мусимо мати на увазі, що старого „Сорочинського Ярмарка“ було добре перевірено на

сцені (той текст дійшов до нас очевидно після багатьох переробок!), а новий ще не бачив сцени. Можливо, що як би до друку його було виставлено, театральна будова твору покращала би. У всякому разі цей текст може бути непоганим матеріалом для театральних режисерів, але цілком не годиться для драматургів.

Л. Болобан

Від редакції: Редакція не погоджується з гострим осудом п'єси А. Гака, бо остаточно вона оформиться, як і всяка п'єса звичайно, після постановки і тільки постановка дає можливість як слід оцінити працю драматурга. Дивує також редакцію любов т. Л. Болобана до Гоголевої „чортівні“. Чого ж редакція містить рецензію, з якою не зовсім годиться? — Тому, що „Сорочинський Ярмарок“ одна з небагатьох нових комедій, жива і театральна і до неї треба притягти увагу.

НОВИНИ ЗАКОРДОННОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Америка. А. Синклер видає власним коштом свій найновіший твір п. н. „Нафта“, що за його власними словами має бути найкращим з усіх досі написаних ним річей. Це колосальна праця, поверх 200,000 слів, в двох томах. В цій повісті, крім питання нафти й всіх зв'язаних з нею скандалів, які мали місце недавно в Сполучених Державах (відома нафтова панама), автор трактує сучасний робітничий рух (соціалізм-комунізм) та кіно-театральний світ Америки. Вже по першій частині, яку зараз друкує орган Робітничої (Комуністичної) партії „Дейлі Воркер“, „Нафта“ цікавий і корисний твір. Його залюблючи прочитають не тільки радикальні й поступові кола Америки, але й цілий світ.

Шервуд Андерсон — один з небагатьох американських сучасних письменників, що дійсно має що сказати в своїх творах, зараз перебуває у Франції, де видаються його найновіші чотири твори. Одним з них є повість з робітничого життя п. з.: „The Warching Wen“ (Машеруючі чоловіки).

Теодор Дрейзер поки що упивається успіхом свого твору „Американська Трагедія“, що зачисляється до творів, які найкраще розходяться. „Американська Трагедія“ величезний твір в 2-ох томах, поверх 800 стор.

Видавничі Спілка „Джордж Г. Доран Ко“ оголошує про видання нової серії невеличких компактних біографій п. н. „Муррей Гіл Байографіс“. Редакторами є Флойд Делл і Джан Фаррар. Перший том з серії трактуватиме творчість Натанієла Гавтторна і Аптона Синклера. Творчістю Синклера займеться Флойд Делл, який пише розвідку про него п. з. „Студія соціального протесту — Аптон Синклер“.

Синклер Люїс, автор творів „Бєб-біт“, „Головна Вулиця“, „Арровсміт“ і інш. закінчує зараз свій новий твір, в якому „роздягає“ божих служителів — попівство. Як що він потрапить вивести перед очі світа тих божих слуг так само, як то він вивів в „Бєббіті“ дрібну буржуазію, а в „Арровсміті“ медичну професію, то його праця не буде зайвою.

Англія. Розтрублений на всіх роспуттях велелюдних найновіший твір Герберта Джорджа Веллса п. з. „Світ Вілліама Кліссольда“, розчарує всіх тих, що ще поклали якісь надії на цього романіста-історика, публіциста, утопіста і т. д. Зараз він пише до ньюйорської „Таймс“ статті на різні теми. Своїм твором Веллс задовольняє хіба ситих американських попів й буржуїв, що хоч й трохи кривляться на „революційне вільнодумство“ Веллса, а проте славословлять його й читають „Світ Вілліама Кліссольда“ на розхват. І не диво. Він їх потішає такою революцією, яка їм не страшна. Така революція може зацікавити декого, але не робітників. А ось що квіточка: „юрба може повалити що хочете, але вона не може нічого створити. Маса можуть лише руйнувати“. Цього досить, щоб зрозуміти погляди Веллса на революцію.

На 793 сторінках Веллс торкається чого хоче — науки, індустріалізму, антропології, Ліги Націй, капіталізму, психоаналізу, кохання, Америки, Леніна, Маркса, Рад. Союзу.

Можна сказати що останній твір Веллса написаний старанно, з літературного боку він може кращий за численні інші його твори, але з ідейного боку — смердить гниллю фабіянства й велівським буржуазним опортунізмом й мудрагеляством.

Е. К.

ХРОНІКА

В ЦК ПЛУГА

На останніх засіданнях ЦК Плуґа розглядалися справи щодо до підготовки до з'їзду Плуґа. Вирішено було з'їзд перенести на 7/V з таких міркувань: 1) До 3/IV не закінчать свої роботи різні комісії по підготовці ювілею; 2) кампанія переведення окружних з'їздів Рад, з'їзд Всеукраїнський, а потім Всесоюзний з'їзд Рад спричинилися до того, що ціла низка товаришів не можуть взяти участі в з'їзді та ювілею спілки. 3) Через те, що зі з'їзду безпосередньо намічається екскурсія охочих плужан на Дніпрельстан, яку робити в квітні зарано. З'їзд розпочнеться у суботу 7/V в помешканні будинку літератури ім. Блakitного. До з'їзду ЦК доручив комісії з членів ЦК переглянути статут спілки Плуґ і внести на з'їзд зміни до нього.

ПО УКРАЇНІ

Доповідь про спілку „Плуґ“

У неділю 20 лютого в помешканні Богодухівського будинку освіти відбулася доповідь на тему: „Спілка Селянських Письменників Плуґ“.

Доповідь була збудована за таким планом: 1) Старий і новий письменник, 2) За якими гаслами утворювався Плуґ, 3) Фундатори Плуґа, 4) Склад Плуґав 1922—23—24—25—26 р. 5) Філії Плуґа та їх робота, 6) З'їзди Плуґа: 1, 2, 3, 7) Підготовка до 4-го й святкування 5 річчя Плуґа, 8) Робота Плуґа серед своїх членів (студії), 9) Робота Плуґа в галузі дитячої літератури (студія дитячої літератури), 10) Робота Плуґа серед жіноцтва та жіноцтва, 11) Робота серед сількорів та літгуртки, 12) Журнал „Плуґанин“ та його роля в літдискусії, 13) Робота Плуґа в інших галузях мистецтва (музична й образотворча), 14) Бібліотека селянина — перші видання творів плужан, 15) Продукція Плуґа (в яких журналах беруть участь плужани), 16) Видавництво „Плуґанин“, 17) Робота Плуґа в справі утворення єдиного літфронту та перемога Плуґа в літдискусії, 18) Хто такий плужанин (на підставі статті в журналі „Плуґанин“ ч. 10 за 1926 рік), 19) Що означає тавро — „селянських“? 20) Боротьба Плуґа за утворення критико-бібліографічного журналу та взагалі за підготовку критиків-марксистів.

В кінці доповіді було подано низку вказівок, де можна ознайомитись з творами плужан та взагалі з тим, що про них корисно знати.

Після доповіді почалися запитання на зачеплені теми, було запитання і таке: якого напрямку тримається Плуґ: деб-то: реалізму, футуризму, імпресіонізму, символізму і т. п. Відповідь дано таку: Плуґ переваги не дає ніякому напрямкові, але вважає, що основним,

Що до журналу „Плуґанин“ ЦК ухвалив умовитися з ДВУ про передачу йому видання журналу з умовою оплати ДВУ 2- постійних робітників редакції і перетворення журналу на місячник в 5—6 друкованих аркушів. Журнал і надалі повинен лишитися органом спілки Плуґ, з такою ж установкою, якої він набрав протягом останніх місяців. Передачу журналу ухвалено перевести з 1-го травня, забов'язавши ДВУ видати травневе число журналу до дня 4-го плужанського з'їзду.

Що до літературної студії вирішено на ЦК її реорганізувати на студію цілком плужанську — (для авдиторії з письменників), закликавши до участі в ній всіх плужан харківських, а також декілька студійців, що виявили нахил і здатність до письмен. діяльності.

Слівзвучним нашої добі творчій, є реалізм як це зазначено і в платформі Плуґа (альманах Плуґа № 1). Велика кількість запитань показує, що наше вчительство мало знайоме з Плуґом та взагалі з сучасним літрухом. Цікаві ще такі запитання: 1) Хто на Україні зараз найулюбленіший письменник, 2) Які напрямки в літературі переважають, 3) Що таке Вапліте, 4) Чому загинув Гарт і т. п. Відсутність на місцях літератури не дає змоги ознайомитись як слід учителям з цікавими для них питаннями.

На доповідь прибули вчителі навіть з району, що у нас рідко трапляється. Після доповіді та запитань був невеликий обмін думками. Присутні дякували і казали, що доповідь їм дала багато нового. Дехто казав, що тепер зовсім інше уявлення має про Плуґ. А то з етатів Хвильового виходило, що Плуґ — це організація неуків.

Особливо ж велике вражіння справила цифра 37 — кількість плужан з вищою освітою. Не менше вражіння було й від цифри 68 — кількості членів Плуґа з середньою освітою. В кінці доповіді було продемонстровано уривки з плужанської поезії, що характеризують мету Плуґа, завдання і зокрема лозунг спілки:

Ми йдемо від Плуґа до машини,
Од села в майбутнє місто.
Йди до нас, поете-селянине,
Підемо вперед і з робітництвом!

Богодухів

Ст. Вакуленко

* Відомий український письменник С. Васильченко працює зараз над новелою „Ой у лісі, лісі“ та пише повість „Вертається“. Накладом Книгоспілки недавно вийшла з друку нова його повість „Олив. перетін“.

* В Києві відбувся **літературний суд** над книжкою групи аспанфутів „Зустріч трьох“. На суді присутні були майже всі українські письменники Києва. За думкою Ф. Якубовського - доповідача, автори збірки не тільки не пішли вперед, а багато втратили. Ця трійка не має жодної бази для об'єднання і намагається критикою усіх і всього збільшити свої лави. В промовах де хто з присутніх намагався був довести велике значіння книжки, але безуспішно. Так само не могли виправдати себе і самі автори.

* В будинку літератури Блакитного в Харкові відбувся 14 березня **вечір, присвячений пам'яті Т. Шевченка**. На вечорі коротку доповідь про завдання Інституту Шевченкознавства зробив І. Айзеншток — секретар інституту, академик Багалій познайомив аудиторію з переказами і легендами про Шевченка. Тов. Шамрай в доповіді „Харківські попередники Шевченка“ дав аналіз літературної формації Харківських українських романтиків до Шевченка.

* Новий фільм ВУФКУ „Тарас Трясило“ після переробки знову з'явився на екранах. Загальне враження від фільму досить негативне. Автор сценарія місцями зовсім відійшов від твору В. Сосюри (роман „Тарас Трясило“) і натомість увів сцени, грубо запозичені у М. Гоголя („Тарас Бульба“) і навіть... у Загоскіна (сцена з гусаким у корчмі). Переобтяження фільму військовими сценами, відсутність яскравої романтичної фабули, невідома доля героїні фільму — Марини, відсутність картин соціального життя тогочасної країни, причин утворення козацтва — все це серйозні хибі фільму.

Нас дивує також і неетичне поведіння автора сценарія В. Радиша, бо віде не вказано, що це по роману В. Сосюри. Коли це зробило ВУФКУ „так красиво“ (до цього у нас є підстави, бо і про другий фільм „Микола Джеря“ нігде в рекламах ми не знаходимо прізвища автора — Нечуя-Левицького, а всюди голосно — Микола Бажан), то тоді нашому ВУФКУ треба буде ще довго вчитися правилам етики у інших кіно-організацій (прикладом фільм „Мати“ чесно вказує свого основного автора — М. Горького).

Виставки АРМУ

Асоціація Революційного Мистецтва України, розгортаючи підготовку до наступної всеукраїнської виставки АРМУ, відкрила ряд виставок місцевих філій. Місцеві виставки вже відбулися в Києві, Дніпровському в Одесі, в Харкові. Виставка в Одесі має відділи: малярства, архітектури, скульптури, графіки й рисунку, художньої промисловості, театрального оформлення. Участь беруть з членів одеської філії т. т.: **Жук М., Гроньєць, Комар, Білоскурський, Ердман, Фрайерман, Шовкуненко, Мітковідер** і др. З членів Київської філії: **Мелер В. Г., Седляр В., Таран А. І., Кас'яв, Бойчук С. О., Пальмів В. Н., Шехтман, Мізін** і др. Виставка має понад 300 експонатів і по своїй величині, змістовності та відділам являється найбільшою в Одесі з часів революції, оскільки

там не було ще виставок інших, крім лише суто-провінційних „Общества художников им. Констанди“, або „Общества Петроградских художников“.

Цікаву й вперше розпочало роботу Артемівське Бюро АРМУ по підготовці наступної Вседонбасівської виставки самодіяльного робітничого клубного мистецтва в м. Артемівську, яка буде приурочена до відкриття в Артемівську ж всеукраїнської виставки АРМУ. Відбулася вже в лютому перша районна виставка самодіяльного мистецтва в Горлівському районі, що була організована Артемівським Бюро АРМУ. Виставка пройшла при великому зацікавленні з боку професійних організацій, клубів, завкомів та інше.

Експоновано було роботи гуртків ІЗО, праці самородків-самоучок, а також художників — членів АРМУ, що працюють в Дон-

Піонери. Скульптура (АРМУ)

басі. Експонати виставки будуть перевезені до Харкова для відділу самодіяльного робітничого мистецтва всеукраїнської виставки.

Далі намічена виставка в Москві, яка має відкритись в кінці квітня пот. року.

Головнаука РСФСР вже звернулась з проханням до Московського Окркомгоспу відвести один з павільйонів Сільсько-господарської виставки для виставки АРМУ.

Члени ЦБ АРМУ т. т. **Седляр, Таран і Бойчук**, що перебувають за кордоном, отримали запрошення влаштувати виставку АРМУ в Німеччині й Парижі. Закордонна виставка АРМУ відбудеться в осені цього року.

Єв. Холостенко

ПО СРСР

* Раднарком СРСР дав право радіо-установам і організаціям передавати по радіотелефону різні концерти, лекції, виступи, що публічно виконуються, без виплати окремої платні авторам та виконавцям.

* В Москві 20/II відбулося урочисте шанування видатного літературознавця проф. В. Фріче. Одержано цілу низку привітальних телеграм від університетів та наукових установ СРСР. Проф. Фріче являється автором широковідомих праць з історії літератури і теорії мистецтва в марксистському освітленні. Зараз В. Фріче читає лекції в I-му Московському Державному університеті, працює в кількох наукових інститутах та наукових установах.

* 75-ти літні роковини з дня смерті М. Гоголя були широко відзначені по всьому СРСР і навіть за кордоном. В Москві 5/III було влаштовано урочистий похід радянської інтелігенції, письменників, журналістів і т. п. до пам'ятника Гоголя. На пам'ятник покладено вінок, оголошено було промови представниками Академії Художніх Наук, письменницьких організацій та інш. В закордонній жовто-блакитній пресі розміщено цілу низку статтів, в яких доводилося, що М. Гоголь є суто український письменник („наш“?), який майже нічого спільного не мав з російською літературою і що російська мова його творів пояснюється тільки обставинами того часу.

30 мов в СРСР. При ЦВК СРСР існує „Центральне Видавництво Народів СРСР“, що провадить широку видавничу роботу по виданню творів нацменшостей Радянського Союзу. Кожна національна секція видає журнали, газети, підручники, художню літературу. За минулий рік було видано 682 назви — 3.531.450 примірників книжок на мовах тих народів, що до революції майже не знали грамоти і не бачили книжки. Зараз видавництво видає 8 газет і 7 журналів мовами нацменшостей. Всього, таким чином, 38 мов з революцією дістали повного права. Ця робота вже дає свої наслідки і зовсім не знані до революції народи вже мають своїх письменників. Хто, наприклад, чув раніше про мову народу Марійського краю, хто турбувався про культурні потреби мордвинів, чувашів, вотяків, якутів, узбеків і т. п. В секціях провадиться глибока наукова робота по уста-

ЗА КОРДОНОМ

* В Нью-Йорку відкрито I-й пролетарський театр — „Робітнича драмліга“. Першою п'єсою було виставлено драму Вітфогеля „Найбільший в світі йолоп“ в перекладі Аптона Синклера. Успіх театру перевищив всі сподіванки. Робітничі організації провінціальних міст запрошують лігу на гастролі до себе. Труп акторів — робітники різних підприємств. Найближчі постановки пролетарського театру такі: новий твір Апт. Синклера „Спів пташок в'язничих“ і драма Б. Фридмана „Шахтарі“.

ленню правопису, творенню нової ортографії, складанню словників то-що.

* В Москві в Домі Союзів відбулася нарада читатів робітничих бібліотек разом з письменниками, видавцями та бібліотекарями. Загальний висновок читачів — нова література мало задовольняє читачькі потреби. Авдиторія протестувала проти введення в літературу різних лайок, проти засмічення творів новими штучними словами, відмічався дорив письменників від сучасних інтересів робітничого читача, вказувалося, що фабула сучасної книги мало захоплює, книга швидко зморює читача, автори ще не вміють в своїх творах показати все життя людини, немає творів з життя інших класів, з життя робітництва сусідніх країн.

* Про заробітки драматургів маємо невірні уявлення. За даними Московського Т-ва драматургів і композиторів із 1312 авторів 1.061 заробляють на рік 200 крб., 147 авторів заробляють по 600 крб. на рік, 57 авторів — по 1.200 крб. і тільки 11 авторів — 4.800 крб. на рік. Найбільше заробили письменники — А. Толстой і П. Щеголев за постановку своєї п'єси „Заговор імператриці“ (33 тис. крб.), але друга їхня п'єса „Азеф“ дала всього 2.000 крб. Заробіток авторів селянських п'єс, що майже безперериву ставляться по клубах — Суботіна і Лебедева дає цифру за 1926 рік — 18 і 21 крб.

* В Ленінграді виходить 107 журналів. Найбільший тираж мають журнали: літературно-художні і мистецькі, потім партійно-комсомольські та професійні. Книговидавництво в Ленінграді — 61, з них 19 приватних, ці останні дають до 20% всієї книжкової продукції, це переважно перекладна художня література. Тираж селянських книг ЛенГІЗ'а досягає пересічно 15 тис. з ціною — 15 коп. за книжку. Минулого року було приватних видавництв — 28, але зміцнення видавництва кооперативних і кризис з папером примусили 9 з них ліквідуватися.

* Киргизька Наукова Комісія розпочала збирати твори киргизького народного епосу. Між іншим закінчено запис великої національної історичної поеми „Манас“, що її складало кілька поколінь. Поема ця іронічного характеру, записано її з слів співця Сегенбая, що дожив до наших днів.

Смерть Г. Брандеса (1842—1927). 19 лютого в Копенгагені помер на 85-му році життя відомий літературний критик Георг Брандес. Все життя його було присвячено вільній науковій творчості, широкому критичному дослідженню літератури. 22-ти літнім юнаком Брандес став на шлях боротьби за вільність наукового дослідження, різко критикуючи датських гегел'янців, що намагалися примирити релігію з наукою. З походження — євреї, європеєць по культурі та освіті — Брандес виявив виключну широчину літера-

турно - публіцистичних інтересів. Його лекції в Копенгагенському університеті були подією великого громадського значіння. Він перевів блискучу аналізу скандинавської, німецької, французької і англійської літератури XIX століття, його книга в 6 томах „Головні течії європейської літератури XIX століття“ набула величезної популярності. З російської літератури Брандес особливо цікавився творами Тургенева, А. Толстого, Достоевського, Горького, про яких і написав кілька етюдів. Повстаючи проти європейського монархізму й клерикалізму, Брандес не мало знав різних утисків. Він не міг дістати професорської катедри в Данії, приїхав до Берліну, а потім знову примушений був повернутися на батьківщину. Поїздка його в Росію (1877 р.) дала змогу Брандесу ближче познайомитися з російською літературою. По своїй манері критичні етюди Брандеса близькі до творів Бєлінського, Добролюбова, Чернишевського. Вже старий Брандес, подібно Анатолію Франсу, знайшов в собі сили, досить громадської мужності та політичної прозорливості, висловивши симпатії свої російській революції та тим новим основам громадсько-політичного життя, що стали фундаментом Радянського Союзу.

* У Варшаві 3-го березня помер руський письменник — емігрант **М. Арцибашев**. Літературну свою діяльність розпочав він в часи тяжкої реакції після 1905 року. Перші оповідання Арцибашева були тематично зв'язані з цією революцією. Але зразу ж Арцибашев став на шлях „спеціалізації“ в повному питанні. В революційних його оповіданнях він малює картини гвалтування карними експедиціями селян, полові злочинства сільської інтелігенції та офіцерні. За оповіданнях слідує великі твори: „Рабочий Шевчев“, „Санін“, „У последней черты“. Розвиток таланта Арцибашева припав як раз на розвиток в різночинній інтелігенції западницьких настроїв, шукань „проблем пола“ і т. п. Арцибашев вірно відбив настрої цієї інтелігенції, не помічаючи інших боків життя, більш позитивних. Своїми творами Арцибашев не вів вперед, а плівся за життям. Тому цілком зрозуміло, що Жовтневої революції Арцибашев не зрозумів і заняв ворожу до неї позицію. Твори Арцибашева мають в літературі значіння історичних документів епохи найтяжчої реакції.

* В Стрию (Західна Україна) силами аматорів виставлено було нову оперу „Над Дніпром“, що її написав проф. Євген Хворостина на текст О. Олеса. За повідомленнями німецької преси опера мала успіх.

* В Америці при Нью-Йоркському клубі моряків відкрито читальний зал пам'яті Д. Конрада. Тут зібрано всі матеріали що до життя й роботи письменника.

* В репертуарі Нью-Йоркської опери „Метрополітен“ йшли з успіхом російські п'єси: „Золотий петушок“, „Борис Годунов“, „Петрушка“, „Соловей“. В опері „Б. Годунов“ брав участь в головній ролі відомий співець Ф. Шаляпин.

* В м. Питсборо відбулася міжнародня виставка інституту Карнеджі. В ній взяли участь художники майже з всіх країн. Вперше після війни тут були картини німецьких та австрійських малярів. Першу премію дістав француз (1.500 доларів), другу — італієнець (1.000 доларів) і лише третю — американець (500 дол.).

* Герберт Адамс написав „пророчий роман“ під заг. „Товариш Джілл“, в якому передкає, що буде в Англії в 1931 році. Автор хоче показати майбутнє робітничого руху Англії досить песимістично на основі вже „вродженої слабості й зіпсуття людської природи“, хоча робітництво Англії й спромоглось організувати робітничі ради, але мети своєї не досягло, бо тому перешкодила „вроджена зіпсутість людського характеру“. Щож більше можна сказати про цей твір і його автора? Хіба порадити йому почекати ще десять років й побачити, що воно буде...

* Е. Сильвія Панкгорст, колиш. голосна в комуністичному русі Англії, написала книжку: „Індія і Земний Рай“. Це критика соціальної, економічної й адміністративної системи Індії, стародавньої й сучасної, з комуністичної точки зору.

Е. К.

Газета на морі

Американська газета „Чикаго - Трибун“ почала видавати нову газету розміром в 8-20 сторінок, яка виходить на всіх великих пароплавах, що курсують між Європою й Америкою. В газеті вміщаються щотижневі події, відділ біржі, спорту і т. п. Друкується газета в Нью-Йорці. причому залишається місце для радіо-хроніки. Що-ночі із Нью-Йорка по радіо повідомляється останні події, які і додруковуються на кожному пароплаві у вільні місця в газеті. Для цього на великих пароплавах єсть наборні і друкарські машини. На пароплавах менших цю дрібну хроніку друкується на пишущих машинках і наклеюється на вільні місця. Звичайно, що в такій газеті найбільше місця відведено об'явам.

* Максим Горький надіслав листа до Ленінградського Бюро письменників з проханням зарахувати його в члени Літературного фонду письменників.

Зараз Горький перебуває в Італії, на острові Капрі, де живе вже кілька років. Стан здоров'я Горького не дозволяє жити йому в іншій місцевості.

ПОЧТОВА СКРИНЬКА

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛА „ПЛУЖАНИН“

В. Ш. Т.! Дозвольте на сторінках журналу вмістити одню мою замітку у відповідь на статтю Харька Невіри, вміщену № 1 журналу „Плужанин“ на стор. 37—38 під назвою *quosque tandem Katilina* (З приводу збірки „Безпритульні“, видання Центральної Комісії Допомоги Дітям).

Я, певна річ, не претендую на роль Катиліни, що з ласки своєї накидає мені „вельмишановний автор“ цієї непристойної лайки в друкованому органі такої колись поважної організації, якою був Плуг. Я також не маю наміру заперечувати всього тону „статті“ — це справа „культурних мови“ самого журналу „Плужанин“. Я хочу лише попередити „довірливого читача“ „Плужанина“ про цінність і об'єктивність „критики“ авторів гатунку Харьків Невіри, що годують своєю писаниною „довірливих читачів“ (вираз взято з Вашого органу).

Так ось. Проти вступної частини „статті“ я нічого не скажу. Я маю трохи відмінний погляд на значіння читанок та збірок до читання, на певні теми уложені, але про це тут не говоритиму, бо не в цьому суть названої „статті“ Харька Невіри. Я зупинюся на тих хибках, за які так „вихваляє“ мене Х. Невіра.

Я, дійсно, зробив деякі зміни в першотворках авторів, що до цього їх твори було надруковано по журналах: К. Гордієнка „Кривий Зуб і Клишоногий“ та Г. Брасюка „Безпутні“. Перший твір я взяв із „Всесвіту“ № 1 за 1925 рік, а другий із „Життя і Революції“ № 6 за 1926 рік. Змін деяких місць в цих творах вимагали від мене ті читачькі маси, для кого я мав намір дати книжку. Подумайте самі, чи могла ЦКДД вмістити в свою збірку, беручи на увагу своїх читачів (для шкіл союзу) призначалася збірку, як допоміжне приладдя, див. візу Головпедкому). — отакі хоча-б вирази із „Кривого Зуба“: „Прокидались і захилювались стусали один одного, навалювались, верещали, матюкались, счиняли, здавалось, справжнє пекло“ (стор. 10, рядок 29—30, розрядка кризіз моя. А. В.). Або ще: „Я тебе, мати твою!“ „Ну мати їх!“ (стор. 11 лівий бік, рядок 24, правий бік, рядок 36 знизу; правопис за оригіналом)? Як видавці мої, так і я сам, не мали ж бо на меті допомагати школярам вчитися лаятись, як це робить Х. Невіра (бо й Ваш журнал, здається, йде до шкіл, як допоміжне приладдя). Я певний того, що Х. Невіра навчився лаятись не в школі, навіть не в старій школі, а не то що в новій. А нам пропонує він подавати твори в їх незайманості.

Викинули ми тут і „музику фокс-трота“ і „сантименти“ і т. п. вирази, що якраз не пасували до смаків нашої читачької аудиторії. Мусили ми викинути також і оцей уступ із

оповідання „Кривий Зуб“: „Як привела до чистої хати, загадала обмити, дати свіжу, чисту одіж, нагодувала... що було так дико, несподівано — було це для Клишоногого... противно йому до блювоти (9 рядок з кінця оповід.). Ми це викинули в своїй збірці з тих міркувань, що як раз ЦКДД проводить кампанію віддачі безпритульних на індивідуальне патрунування і, ясна річ, не могла вона пропавувати... блювотин у від патрунування того.

Оце головніші зміни мої що до змісту. Чи мав я „сумніння“ це робити? Нехай скажуть про це насамперед педагоги — читачі журналу „Плужанин“ (до шкіл же він іде). Тепер що до змін в цих оповіданнях окремих слів і правопису цих слів. Правда, я змінив слова: „подих“ на „дух“ у виразі — „забило, сподих йому“ на вираз „забило дух йому“ „шкаралупка“ — на „шкаралюща“, „резинобий“ — „гумовий“, „товста жінка“ — „груба жінка“ (див. словник Грінченка стор. 373). Нарешті, я виправив звичайну граматику в оригіналі. Прочитайте, будь ласка, цей твір у „Всесвіті“ і вас вразить елементарна безграмотність набору. До речі, справа зі словом „малчик“, що про його згадується в „статті“. Слова „хлопчик“ в оригіналі зовсім нема, і в слові „мальчик“ тільки правопис змінено мною, бо в оригіналі на стор. 10, рядок 3 знизу правого боку, стоїть „мальчик“, а на стор. 11 перший рядок зверху — „мальчик“. У збірці тут в обох місцях стоїть „мальчик“. Слово-ж „малчик“, взяв Х. Невіра з оповідання Брасюка „Безпутні“. Але зо всього видно, що „критик“ і тут не бачив оригінала, незайманість якого він так хоробро обстоює. В книзі 6 „Життя і Революції“ на стор. 33, 7 рядок знизу стоїть: „Малчик не плач!“ (говорить китаєць). Я так і залишив цей вираз. Харько ж Невіра мені приписав, у своїй люті бувши, заміну слова „хлопчик“ (якого й в оригіналі нема) на слово „малчик“ та ще й вилаяв мене.

Ще налаяв мене Х. Невіра за те, що вираз — „колупаючи пальцем у роті (чому не в носі? вірніше б було? А. В.) я змінив будім - то на вираз — „підпихаючи пальцем у роті“. Загляньте, Невіро, в згадану мою книжку „Ж. і Р.“ на стор. 27, рядок 5 оповідання і прочитайте: „Умгу! — відповідає Володька, підпихаючи пальцем у роті“. Ну, от так тут і хочеться сказати нашому „критикові“: „Пишіть рецензії, Х. Невіро, собі на здоров'ячко, та не смокчіть того пальця, що ви їм у себе в носі пораетесь, а то тільки папір псуєте та „довірливих читачів“ за носа водите своїми здобутками“.

Такої природи майже всі приклади і зауваження Харька Невіри в наведених, з дозволу сказати, — статті під латинською назвою

П 56205

та друкованої у журналі „Плужанин“ № 1. (А як же? Європа ж, не просвіта, знайте вишиш!)!

В чому я вважаю себе, без заперечень, винуватим, так це в надогляді за коректою. (Хто в цьому не грішний?) „Збірку друкувалося в Києві, тому ж технічно добре видано та й ціна не дорога). Останньої коректи читати не довелося. Звідси: „матусе“ замість „матусю“, „черевики“ замість „черевик“, „веди“ замість „виведи і т. п.

Ще визнаю свою вину перед В. Поліщуком за його „Пацанка“. Тут я, дійсно, об'єднав рядки, щоб... менше паперу пішло. І, справді, яка рація друкувати книжку для дітей, де стоять такі рядки:

Ракленя	Бреде...
Цілий день	Під самий
Кудиць	Станок... і т. п.

Коли - 6 надрукувати цього вірша в його недоторканості (106 рядків), так треба було

витратити 3 сторінки паперу. А в збірці він заняв усього 1 1/2 стор. Режима економії ради ми це зробили. І нехай дарує мені товариш Поліщук, — моя збірка не академічне видання і за нею не будуть нащадки наші вивчати наших класиків.

Наприкінці не можна не зауважити Х. Невірі, що писавши рецензії треба не тільки вміти пером водити (папір все стерпить) та смачно лаятись, а ще до всього цього треба мати хоч невелику крихту поваги до читача, для якого ви пишете та ще трохи того ж таки сумління та хоч наперсток чесноти й... розуму.

Забули ви, Х. Невіро, що перше, ніж дзвонити, треба у святці поглянути!

З щирим поважанням А. Воронець

19. II 27

Від редакції: Редакція ще раз переглянула рецензію Харьк Невіри, до цього кличе і своїх читачів і зауважує що: 1) Основне обвинувачення — самовільне поводження хрестоматистів, як от А. Воронець, з творами різних авторів, що давно вже є предметом обговорення професійних органів, залишається в силі. 2) Що на далі рецензенти „Плужанина“ вчитимуться галантній мові письма у А. Воронця.

Ред.

ВІДПОВІДІ РЕДАКЦІЇ

Бурак П. (С. Захар'яшівка), Шаповал В. (с. Грабарівка), Охрімчук П. (с. Кутки, Шепет. окр.), Сердюк С. (Конотоп, профтех. школа), Уманець Дм. (х. Уланівка, Решет. району), Забутий М. (Червоноград), Гудим В. (с. Пирого, Кремен. окр.), Бездітний Тим. (с. В. Вовнянка, Білоцерків. окр.), Чуб П. (с. Ярески, Полтав. окр.), Каплишний П. (с. Петрівське, Білоцерків. окр.), Латка Ол. (Ічня), Клеменів С. (ст. Мерфеа), Мунес М. (с. Медведівка, Черкас. окр.), Портянка М. (с. Кишинька), Переносов В. (с. Мартинівка, Сумськ. окр.), Висторожський М. (с. Овдівська) — надіслані твори до друку не ухвалено. Редакція разом з тим попереджає, що платних листів викупати не буде і відповіді не даватиме в таких випадках, коли не додано марок чи листівки. Павелко (с. Жаринівка) Не гаразд перекладати вірші Н. Не-

красова і це за свою творчість видати. Ваш „Згадки про ліс“ списано з Некрасова, хіба що поставили замість руських — українські слова. Працювати над собою вам слід, де-які натяки єсть.

... „Прохаю мені вислати тему для оповідання. Дуже вас прохаю, щоб ви мені вислали, бо дуже маю охоту написати оповідання“ — це так пише до редакції В. Мугель з с. Судилків, Шепетів. окр. Повідомляємо, що нажалі, всі теми у нас саме розійшлися немає вільної. Звернутися до читачів, може вони що порадять.

Всім авторам, що надсилають твори. З наступом весняно-літнього часу і відпускової кампанії спілка Плуг і редакція журналу не мають змоги швидко переглядати твори т. т. з провінції. Просимо це мати на увазі і не бомбардувати нас листами.

ЗМІСТ № 7: П. Темченко — Святий (опов.) — 1; В. Чередниченко — За темами (фейлетон) — 9; Іржі Волькер — Сестра (новела) — 12; вірші: М. Ковальчука, В. Мисика, М. Лебеда, Н. Забіли — 14 — 15; Гр. Майфет — Ан. Головка (крит. нарис) — 16; Антоша Ко — Про коняку, черкаського лінгвіста ІКС'а і... взагалі — 22; Юхим Гедзь — Злодії — 24; П. Крижанівський — Дві рецензії — 26; С. Пилипенко — За непадництво у наших критиків — 27; Ів. Шевченко — Стоп травить! — 28; Читацька трибуна — 31; рецензії: А. Пюнтек, Марка Волоха, А. Г., Мих. Биковця, А. Болобана. Новини закордонної літератури — 35; хроніка: в ЦК Плуга, по Україні, по СРСР, за кордоном. Поштова скринька.

В № 7 — ілюстрації: На обкладинці — С. Пилипенко і С. Божко підчас 3-го з'їзду Плуга, в тексті: П. Темченко (1 ст.), спочинок робітників (5), М. Ковальчук (14), Вечірній водопій (23), скульптура „Піонери“ (37).

Видає: ЦК Плуга

Редагує: Редколегія

Відповідальний редактор С. Пилипенко

Укредовліт № 854. 1927. Перша друкарня ДВУ ім. Г. Петровського. Зам. № 1038. Тир. 1500.